



דעת תורה בנושאי ארץ הקודש ת"ו

קהל קשרת צפון

התאחדות החרדים לציונות על טהרת הקודש

תוכן הענינים

- הגאון רבי יחיאל יעקב ויינברג..... ג
- ואהבת עולם אהבתך..... ח
- וישם מדברה בעדן..... יב
- קול התור או צפצוף הזרזיר..... טו
- מקדש, מלך, עיר, מלכות..... יט
- מדינת התורה - מחלום למעשה..... כב
- מתי תמלוד בציון?..... כו
- מדריך מעשי לחיבת שנת השמיטה כט
- שכר מצוות בארץ-ישראל..... לב
- קיבוץ גלויות קודם למשיח..... לז
- קוראים כותבים..... מט
- ברית עולם..... מ
- הרב אליהו ברים..... מג

מו"ס עמותת 'קדושת ציון'
 עורך ראשי הרב יהודה אפשטיין
 עורך משנה הרב פסח הלפרין
 עימוד מכון מירא דק"א

כותבים משתתפים

הרב יהודה אפשטיין
 הרב בצלאל גזז
 הרב מאיר גולדמניץ
 הרב חיים דוידוביץ'
 הרב אליהו ברים
 הרב מנשה בן-יוסף
 הרב שמואל קרלינסקי
 הרב דוד שא"ם הרץ
 הרב ישראל רוזנברג
 הרב בניהו בן-ציון

מדורים

דעת תורה
 דעת ציון
 מועדי ציון
 מסילת ציון
 אמונת ציון
 מחזה ישעיהו
 קרבה שנת השבע

ועדת ביקורת

דוא"ר 7694342@GMAIL.COM

מחלקת הפצה 052-7628803

דוא"ר Y0527628803@GMAIL.COM

אין המערכת אחראית לתוכן הפרסומות

שאלות בכל ענין, להצטרפות

לקבוצת השליחה, ולכ"כ ענין אחר

QDUSHAT.ZION@GMAIL.COM

079-5383396

077-3181693



לקוראים הנכבדים שלום רב,

בחדש בו קרא עלי מועד לשבור בחורי, החדש בו נוטל בית חיינו ונוותרנו כיתומים, בחדש בו שמם העולם וחשכו המאורות, הגעועים והכמיהה לשוב ולחיות בצלו של אבינו רוענו עולים וגועשים. ואחר שחזרנו לארצו ושוב הדבר נמצא ביכולתנו ואינו תלוי אלא ברצוננו - הכיסופים אמורים להיות חזקים מאי-פעם. אולם בקרב רבים ישנה תחושה, כאילו ההפך הוא הנכון, כאילו היום אנחנו בוכים פחות, מתאבלים פחות, מרגישים את החורבן פחות מבדורות הקודמים, ולא פעם נמצא משגיחים בישיבות הקדושות מתאוננים על כך שבעבר אפשר היה למלא ספל מדמעות של יהודי בתשעה באב, וכיום - מחמירים אולי בדיני האבלות, אבל הלב... הלב ממאן להתחבר, ממאן להרגיש את מה שצריך להרגיש. ולכאורה יש כאן סתירה עצומה, שכן דווקא כיום, כאשר המקדש כל-כך קרוב אלינו, ועדיין הוא לא נבנה - תחושה ההחמצה והכאב אמורה להיות חזקה הרבה יותר. וידוע הדבר, כי מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, ובעקבותיו הגאון רבי אביגדור נבנצל שליט"א, מחו על הנהוג לערוך מסיבות בשירה וריקודים ברחבת הכותל המערבי לרגל אירועים שונים, אך מנהג העולם אינו כך, וניתן לראות יהודים יראים ושלמים שמגיעים לרחבת הכותל, השיקוץ המתועב עומד מול עיניהם, ומשום מה הם אינם מרגישים את הדקירה העצומה בלב, את חילול ה' שאין כדוגמתו בעולם כולו.

ניתן, כמוכן, להתאונן על 'ירידת הדורות', על המרחק בינינו לבין דורות קודמים, אשר הרגישו יותר את הצער. אך קשה בעיני לקבל הסבר זה. כבר אמר שלמה המלך, החכם מכל אדם - "אל תאמר מה היה שהימים הראשנים היו טובים מאלה, כי לא מחכמה שאלת על זה" (קבלת אדם). כאשר משווים את מצבנו לדורות הקודמים בתחומים רבים, אזי לא רק שאין לנו במה להתבייש, אלא אדרבה - זכינו לדברים רבים שלא היו בשנים קדמוניות. דקדוק ההלכה בתחומים רבים הוא גבוה בהרבה ממה שהיה, לימוד התורה בהיקף אדיר, ניתן למצוא מאות אברכים בין שלושים ששולטים בש"ס, וגם במה שקשור לפנימיות התורה ניתן לראות עליה ניכרת במצב של כלל ישראל -



מרן הגאון רבי יחיאל יעקב ווינברג זצוק"ל

בעל ה'שרידי אש'

לבית הראשון. הענין עמוק יותר: בשעה שיש לאדם דבר שיקר לו מאד, אם ח"ו הדבר הלך לאיבוד או נחרב, האדם מקווה שיקבל את תמורתו או שהדבר ייבנה מחדש. ומשך

תקוותו הארוכה הוא גם חולם חלום כיצד תיראה תמורתו, מה צביון יהיה לבנין החדש. ואם לאחר זמן הדבר נבנה והוא אינו תואם את החלום שהיה לו, הרי הוא מוכרח לבכות. לא בהשוואה בין הבית הראשון לבית השני עסקינן, אלא בין החלום ובין המציאות...

ויפה הבין הרב כהנא את הרמז, כאשר לבנין הארץ.

כי רבה הייתה הציפייה בעת התחדשות היישוב היהודי בארץ ישראל.

זכורני שבהספד שנשא תלמידו של בעל ה'שרידי אש', הרב קלמן כהנא זצ"ל, ב'שלושים' לפטירתו, סיפר שהוא בא לבקר את הרב ווינברג במונטרה, וכנסע ליווה אותו הרב לתחנת

הרכבת וטרם עלה הרב כהנא על הרכבת הביא לו הרב את הפסוק "ורבים מהכהנים והלויים וראשי האבות הזקנים אשר ראו את הבית הראשון ביסודו זה הבית בעיניהם ככים בקול גדול" (עזרא ג יג).

ואמר לי הרב, שהבכי של הזקנים לא היה על ההשוואה בין בית המקדש הראשון בתפארתו והבית השני 'בעליבותו' ביחס



[*] מתוך הספר 'זכרונות השרידי אש' - הרב אברהם ויינורמ, עמוד קלז

המשך דבר המערכת

שיעורים שנמסרים, ספרים שיוצאים, יותר ויותר אברכים שמבינים, כי עסק התורה כולל הרבה מעבר למה שהורגלנו בדורות הקודמים. ואם כן, נשאלת השאלה - מה באמת גורם לכך שהאבלות כיום פחות מורגשת, וההקפדה על ההלכות הטכניות - לרבות אלו שנוספו במשך השנים על עיקר דין הגמרא - חזקה בהרבה מהרגשת האבלות האמתית. ולעיתים אף מתגנבת התחושה, שלעת מנחת ערב של תשעה באב, רבים כבר שקועים במחשבותיהם בחושפת בין הזמנים הממשמשת ובאה...

נראה, כי התשובה על התמיהה שהעלינו מביאה אותנו באופן מופלא לאותה נקודה, שהתקופה שלנו מצביעה עליה בכל הזדמנות. מדובר בקילוף השכבות החיצוניות ובירור נקודת האמת. תקופתנו לוקחת את נקודת הבחירה של האדם ומעמידה אותו במקום הכי יסודי, הכי אמיתי שיכול להיות. אם בעבר די היה להכניס לבחורים תחושה של 'גאוות יחידה' בהיותם בני ישיבה וזה היה

המשך דבר המערכת

שחינו בה, ונקל היה ליהודים בגולה להתחבר אליהן.

כיום, מששבנו לארצנו, כאשר ישנו שלטון יהודי, קשה לחוש את אותה תחושה. נכון הדבר, שהמרצחים הישמעאלים עדיין צמאים לדמנו ומנסים להשמידנו, ובני עשירי מסייעים בידם כפי יכולתם, ונכון הדבר, שבשל חולשת השלטון – בעיקר חולשת הרוח – אנחנו לעיתים נופלים קרבנות לאותם מרצחים. אולם עצם העובדה שהדבר מקומם אותנו, שאיננו מוכנים להשלים אתו, שיהודי אחד שנרצח מעורר בנו כעס עצום ומרודק – עצם זה מהווה תפנית של מאה ושמונים מעלות ביחס למצב בגלות, שם היינו כמו ברווזים במטווח. ממילא, קשה הרבה יותר להתחבר לאותה אבלות של לפני מאה שנה, במיוחד לקינות שנכתבו על רקע מסעי הצלב. ולכן ישנה תופעה של רבים, שבאמת ובתמים רוצים לחוש את צער החורבן ואינם מצליחים, ועד כדי כך מגיעים הדברים, שמנסים להאחז בכל מיני צרות פרטיות או אפילו של כלל הציבור, אך שאינן קשורות כלל לחורבן, ובלבד שנחוש את הצער.

אולם לאמתו של דבר, אותו חסרון שאנו חשים – אינו בהכרח מורה על חוסר רגש מצדנו. לאמתו של דבר, הסיבות שבגללן הדורות הקודמים ידעו לחוש את צער החורבן – אינן קיימות עוד. קשה לבכות על הארץ הנשמה, אחר שהפכה לכן פורח. קשה לבכות על ישראל הסחופים והדוויים, כאשר בידינו הצבא החזק בעולם.

אך אין פרוש הדבר, שבטל טעם האבלות. להפך! אחר שאין עוד מקום לבכות על מצבם הגשמי של ישראל, ואין עוד מקום לבכות בגלל קלגסים ואינקוויזיטורים, שוטרים רשעים או סתם פוגרומי צידיקים ופרחחים למיניהם – נותרה הנקודה המרכזית, הפנימית, האמתית, שעליה ראוי לבכות ולקרוע את הבגדים ואת הלבבות – בית מקדשנו! ההר שחמד לו ה' לשבתו! מקום גילוי השכינה בעולם, המקום בו ארץ ושמים מתחברים, מקום הדבקות של הדוד ברעה – מקום זה שומם, יותר נכון – גרוע בהרבה מלהיות

מגן מפני רוחות הרחוב – הרי שכיום בחור שאינו מבין את החשיבות האמתית, הפנימית של להיות עובד ה' – בחור כזה יתקשה מאד לעמוד בפני הפיתויים שעולמנו הטכנולוגי מציע בפניו על כל צעד ושעל. אותה תופעה מבורכת שהזכרנו, במסגרתה הולכים ומתרבים שיעורים ברחבי הארץ בפנימיות התורה, שיעורים בעומק העיון המיועדים לטובי האברכים – תופעה זו לא צמחה בחלל ריק. היא צמחה בשל העובדה שאט אט חלחלה התובנה, ולפיה הדרך היחידה להחזיק את עולם התורה בפני הבאים לכלותו היא להעמיד קומה שלמה של חכמה, להעמיד מציאות שלמה של קשר אמיתי עם בורא עולם, אשר ירווה את הצמאון האדיר לידע שקיים בדורנו.

עם ההקדמה החשובה הזו, נחזור לענין אבלות החורבן, ונבין מדוע מצד אחד הבכי כיום אמור להיות אמתי בהרבה משנים עברו, ומאידך – רבים מרגישים חלל בלבם.

בדורות הקודמים בכו, בכו מעומק הלב, אבל בכו בעיקר על מצב עם ישראל בגולה. היהודי היה מושא ללעג וקלס, לבוז, הוא ספג אגרופים ויריקות, ונגב את הרוק והמשין הלאה, שפוף ומדוכא, והודה לבורא עולם שהוא עדיין חי. אם זה היה בפולין או ברוסיה, בליטא או בגרמניה, בקזבלנקה או בבגדד, בתימן או בטהרן, היהודי הרגיש את החורבן בחייו הפרטיים, בהשפלות היום-יומיות, בעצם העובדה שאינו אדון לגורלו, והוא נתון לחסדי הערלים, אשר שנאו אותו בכל מקום שהלך, ואיימו כל העת לכלותו. בתשעה באב היה מתישב לארץ ומקונן, והוא התחבר היטב לחורבן, משום שחש זאת על בשרו. הוא בכה על המקדש, אבל בעיקר הוא בכה על האגרון שקיבל יום קודם משכנו הגוי. הוא בכה על ההשפלות שהיו מנת חלקו מדי יום, והוא חלם על היום בו ישוב לארצו, יהיה אדון לגורלו, יבנה את ארצו, ובמרכזו את מקדשו, ובשקט בשקט גם חלם על היום בו ישיב לגויים הרשעים כגמולם. קינות רבות משקפות את אותה מציאות שפופה

לעומק, הוא מברר בעצם מה חסר לנו, מה רע במצב הנוכחי, מדוע לא די לנו להיות ספונים בבית המדרש ולעסוק בהויות אביי דרבא, ובכך למלא את תפקידנו בעולמו של הקב"ה.

הרב בצלאל גנו מבאר ביתר הרחבה מדוע הנושא של בית המקדש והשראת השכינה הוא הרבה יותר מ'עוד מצוה', מדוע כל התורה סובבת סביב הענין הזה, ומדוע מי שמתעלם מכך, או אפילו מתיחס לדבר כאל עוד אחת ממצוות רבות שלא תמיד אפשר לקיים – הרי הוא מפסיד את כל יעודו בחיים, גם אם הוא למדן מופלג.

הרב מנשה בן-יוסף מפצה אותנו החודש על העדרו מהעלון הקודם [שהועידה השנתית הבלתי-נשכחת תפסה בו מקום רב] ומלבד סדרת מאמריו 'ברית עולם', הוא מבאר לכבוד חודש מנחם את מהותה של ירושלים כמקדש מלך וכעיר מלוכה, ואת החיבור יחידו שרוד המלך חידש בעיר זו. ככלל מקום, לומד הרב בן-יוסף את הרעיונות העמוקים והנפלאים ביותר מתוך פסוקי המקרא, ושופך אור יקרות על סוגיות רבות מתוך התבוננות בעומק הפשט.

כאמור, אחרי האבלות על החורבן מגיעות נבואות הנחמה של ישעיהו, ואגודת 'קדושת ציון' הוציאה בשעתו חוברת מיוחדת שמתמקדת בהבנת מהותן של אותן נבואות. בעלון זה, מראה הרב מאיר גולדמינץ כיצד התקיימה הנחמה של 'היה מדברה כעדן' פשוטו כמשמעו, ומדוע דווקא בזמננו אנו, בעידן המודרני, נבואה זו יכולה להתגשם. אכן, מי שבוכה כראוי על ירושלים, מי שמבין את מהות החורבן – הוא אשר יכול גם לשוב ולעלוץ בראותו את נבואות הנחמה מתגשמות לנגד עינינו, כר' עקיבא

שומם! בני השפחה הערלים והבוזיים מקרקרים שם ומניפים את דגלי הטומאה שלהם, מתוך התרסה גלויה לומר שאין ה' שוכן בציון. כיצד ניתן לשתוק? כיצד לא נקרעים הלבבות? כיצד לא פורצות הדמעות? על זה ראוי לבכות יותר מכל דבר אחר בעולם! זו הנקודה הפנימית של החורבן, זה היסוד, שממנו נובע כל השאר.

ממילא יוצא, שאנחנו בדורנו צריכים לבכות יותר מתמיד, כי אנחנו בוכים על הנקודה הפנימית ביותר. זוהי אותה נקודת האמת, אשר עומק חכמתו יתברך קבעה, כי דווקא דורנו יתמודד אתה. והדבר הראשון שמחובתנו לעשות הוא לעמוד מול הנקודה, לעמוד מול המציאות, להבין על מה אנחנו בוכים, למה אנחנו מייחלים, ומה אנחנו מתכוונים לעשות בנידון, כדי שבמהרה בימינו לא נצטרך עוד לצום, ולא לבכות, וכך נבוא לקיום נבואות הנחמה, אשר מחכות לנו מעבר לפינה, ואשר נהגו ישראל מתוך כיסופין ותקוה לקרוא בהן דווקא אחר תשעה באב.

תקציר המאמרים

העלון שלפניכם גדוש בחומר מרתק על החורבן והגאולה. הרב בניהו בן-ציון מתאר בלשון ציורית את סיפור חיי האומה מאז הווסדה ועד ימינו, והכל באמצעות משל נאה, המושך את הלב. אכן, רק לב של אבן אינו מתחבר לצער ולאבלות על אותה נקודה פנימית שהזכרנו, אחר קוראו את המאמר הנפלא הזה.

הרב דוד שלום הרץ נוגע בנקודה הכאובה של ניתוק הקשר בין רבים מיושבי בית המדרש לבין התכלית הא-להית בבריאה, וממילא על חוסר החיבור שלהם לאבלות החורבן. ויותר

ה' אמת מללו. הרב חיים דוידוביץ' ממשיך לאור מציאות נפלאה זו לבאר את דברי הנביא ישעיהו, והפעם הוא עומד על סדר הגאולה, אשר רבותינו בגמרא במגילה כבר הועידו לנו ברוח קדשם, כי הוא מקביל לסדר תפילת שמונה עשרה השגור בפי כל ישראל.

אגודת 'קדושת ציון' אינה יכולה לעמוד מנגד כששנת השמיטה הולכת וקרבה, ובעלונים הקרובים נשתדל לחזק את דקדוק ההלכה בכל הקשור למצוה זו, אך גם את היחס הכללי שאמור להיות בנפש היהודי למצוה. הרב שמואל קרלינסקי, כדרכו בכל מקום, מעמיד אותנו על חובת הלב, על היחס הראוי, על הצורה שבה עלינו להתמודד עם אתגר שמירת השמיטה. מי שיקרא את דבריו ללא ספק יקבל חיות ושמחה בעבודה זו, ושמירת השמיטה כבר לא תזוהה אצלו עם פחים מסריחים ומחזירים יקרים. מלבד זאת, במכתב מאת חברנו הוטיק הרב שמחה חדש במדור 'קוראים כותבים' הוא עומד על נקודה יסודית וחשובה ביותר, הנוגעת לשמירת התורה כאומה ביחס למצות השמיטה וליוזמת 'קרן השביעית' לתמוך בחקלאים, ובכך מתחדדת אחת הנקודות היסודיות, שלשמה הוקמה אגודת 'קדושת ציון', והיא השינוי המחשבתי שחייבים לעבור מצורת החשיבה של היחיד, השוררת בעת גלותנו כאומה, לצורת החשיבה כאומה, המתחייבת ממצבנו על אדמתנו.

הרב אליהו ברים ממשיך להדריכנו בשביל הזהב של המידות הנכונות, אשר השימוש הנכון בהן מביא את האדם לקרבת ה' ולתיקון הבריאה, והפעם הוא יורד לעומק המשמעות של מידות טובות ורעות מצד עצמן, עד כמה ניתן באופן מוחלט לקבוע אם מידה היא טובה או רעה וכיצד בשאלות עמוקות אלו, אשר הצלילה לעומקן מזכה את האדם באותה רוח טהרה, אשר ברכות הימים נזכה ותשפך על כל עם ה'.

בברכת קריאה מועילה,
ובכנין ירושלים ננוחם,
העורך

בשעתו, אשר צחק כשחבריו בכו, כמובא בסוף מסכת מכות.

במאמרו של כותב השורות השתדלתי לעמוד על אותו רעיון שחוזר ונשנה כאן בעלון, של הנחלת הרעיונות האדירים והנשגבים כאן בעולם המעשה. כך ביחס לגאולה, כך ביחס לכל דבר ודבר בתורה - החלומות הגדולים לדבר נשגב ואוטופי - אסור שיבלבלו אותנו וימנעו מאתנו להשיג בכל הכחות את מה שניתן בכלים הטבעיים שברשותנו. ברוח זו גם הבאנו במדור 'דעת תורה' ציטוט מעניין בשם הגאון רבי יחיאל יעקב ווינברג, בעל ה'שרידי אש'.

מלבד העיסוק המתבקש בחורבן ובנחמה, אנו ממשיכים במדורים הקבועים של העלון. הרב מנשה בן-יוסף ממשיך את הסדרה הנפלאה 'ברית עולם', והפעם הוא עומד על צורת הקשר שתהיה בין עם ישראל לקב"ה בזמן הבית השלישי העתיד להבנות במהרה בימינו. מדובר במהות של קשר שטרם ראינו מתקיים בפועל, אך מצאנו בדברי נביאינו הבטחות על אותו יעוד נעלה, אשר בו ידיעת ה' תהיה נחלת כל עם ה', ועל-ידי ידיעה זו נזכה לאותה דבקות עילאית. הרב בן-יוסף עומד גם על כך שבזמננו, שזכינו לשוב לארצנו אחר שנות גלות רבות, נפתח הפתח למימוש אותו קשר נפלא, ומי יתן ואכן נזכה ונהיה ראויים לאותם יעודים.

הרב ישראל רוזנברג עוסק במעלתה של מצות ישוב ארץ-ישראל, כאשר הוא מתמקד בענין השכר של מצוה זו, ובתוך דבריו הוא מבאר את המשמעות העמוקה של דברי רבותינו אודות כך ששקולה ישיבת ארץ-ישראל כנגד כל המצוות. הדברים מתבארים ומתבהרים לנוכח דברי התורה המפורשים, ולפיהם ארץ-ישראל היא המקום המיועד לקיום התורה והמצוות, והרב רוזנברג סומך דבריו על גדולי רבותינו הראשונים.

אכן, השיבה לארץ ומהלך קיבוץ גלויות בו אנו חוזים בעינינו שופכים אור על פני ההיסטוריה של עמנו, ונבואות רבות, שבעבר נראו סתומות כחידות מסתורין - לפתע מתגשמות ומוכיחות, כי אכן 'דבר אחד מדברייך לא ישוב ריקם' ונביאי

וקיי ה' יהליפו כח

בני הישיבות, האברכים וכלל יראי ה' מוזמנים לטיול הקיץ המיוחד של 'קדושת ציון', ביום רביעי י"ב מנחם אב ה'תשפ"א, בהדרכת הרב מאיר גולדמינץ שלימ"א.

נוכה גם השנה להתחבר ברגלינו לרגבי אדמתה הקדושה של הארץ, עליה כרתנו ברית עם בורא עולם, נרצה את אבניה, נחונן את עפרה ונדבק בכל לבנו במי שצווה אותנו על ירושתה.

הטיול יתקיים על טהרת הקודש, בלי חששות של שמירת העיניים.

תוכנית הטיול בס"ד

08:30 איסוף בירושלים

10:30 הגעה לחומש

- « הסתובבות בחומש, הכרת הישוב שהיה ותרבו, ותחילת החזרה לחומש
- « תצפית על שומרון העתיקה
- « מבט על תחנת הרכבת בסבסטיה (מסעודה), מקום צמיחתה של ההתיישבות בשומרון.
- « הבריכה הכתומה - סיפורה של 'הברכה הכתומה' - סמל ההתיישבות המתחדשת בחומש

12:00 טיול להר ליד חומש

- « עליה רגלית להר הצופה על צפון השומרון.
- « בורות המים ומערת הלימוד.
- « תצפית על מצודת שא-נור, עמק שא-נור, עמק דותן, וצפונה.
- « נבין את הדרך שעשה יוסף משכם לדותן

14:00 נסיעה של ל"עין נקורה"

- « מעיין מים עם בריכות

15:30 טיול רגלי מרחלים לתפוח

- « דרך יפה בין ההרים, עם מעבר מתחת לכביש, מסלול רגלי בין עצי הזית, ונוף לכיוון גב ההר.

17:30 מערת תפוח - מערת נמיפים

- « (מלאה בבוקר, יש לתת תשומת לב לבגדים)

19:30 חזור לירושלים

קיום התהלוך בארץ לארפה ולרחכה פי לך אתונה:

ההרשמה אך ורק בריכשת כרטיס מראש לטיול במחיר 100 ש"ח
ההרשמה בדוא"ל מזכירות קדושת ציון
KDST.OFFICE@GMAIL.COM או באמצעות השארת
הודעה במל' 079-5388396 שלוחה 2. ייחורו אלך עד
גמר הכרטיסים

ואהבת עולם אהבתך הרב בניהו בר-ציון

בהעדר עוד מגן לבית, עלו ובאו אליו שונאים רבים, אשר זמן רב לטשו עיניים בקנאה על משפחה מופלאה זו, החריבו את הבית עד היסוד, חטפו את הילדים והביאום אל בית אחר, זר ומנוכר.

לאחר תקופה לא ארוכה, העיר האב את רוח ילדיו האהובים, וציוה על החוטפים להשיב את בניו למנוחה בביתו. לא כל הילדים נענו לקריאה, אך חלק חשוב נענו בשמחה, עלו ונתישבו בביתם הישן, הקימו את הריסותיו, סכרו את פרצותיו, ואט-אט החלו לבנות מחדש אף את חדר-ההורים.

אמנם האב והאם לא שבו לדור בחדר-ההורים כבתחילה, כל עוד לא התקבצו ובאו כל ילדיהם אין שמחתם שלמה, לא לזה ציפו בשנות הפירוד והריחוק, אך האיחוד של ילדי המשפחה יצר בעצמו מתכונת של משפחה, עליה חפפה רוחו הגדולה של האב מלמעלה, והיה חדר-ההורים בנוי על מתכונתו, התקבצו מסביבו הילדים, וחסו בצלו לבטח.

אמנם לא האריכו הימים, ושוב קלקלו הילדים את דרכיהם, לא שמעו בקול אביהם, נתפלגו כתות-כתות, ולא היו מאחדים ביניהם כמשפחה אחת, ובמעשיהם הפרידו וקלקלו את כל צורת המשפחה המאוחדת, אשר נתיחדה בהתאחדותה להיות מקום ראוי להשראת רוחו הגדולה של אביהם, אבי המשפחה.

משכך, שב אביהם ונטש את ביתו, לא השגיח עליו יותר מבין החרכים, הסתיר פניו מילדיו, והפקיר את הבית טרף לכל אויב ואורב.

מיד באו שונאים מארץ מרחק, אשר לצנינים היה בעיניהם הקשר הבלתי-מנוצח של הילדים עם אביהם, עמדו רשעים אלו והחריבו את

לפני שנים רבות, בתוך בית חמים ונעים, גרה לה משפחה מושלמת, אבא אוהב, אמא מסורה, ולהם תריסר ילדי חמד אוהבים.

התנהלה לה המשפחה בנחת ובשלחה. האבא הגן בכוחו על הילדים, סיפק להם את כל מחסורם ודאג תמיד לרווחתם, האמא התמסרה לגידולם ותפקדה את הבית בחום ובאהבה, והילדים אף הם השיבו להוריהם אהבה והסבו להם רוב נחת.

בעת הקמת המשפחה בחר האב בבית מיוחד ומובחר, אותו ייעד לגידול משפחתו. בבית זה היו חדרים לרוב, מפוארים ומרווחים, אשר בהם השתכנו הילדים, ובמרכז הבית יסדו הילדים את חדר-ההורים המפואר, בו היה זוג מיטות שן מפוארות עטויות מרבדים, שם שכנו האב והאם.

פעמים תכופות באו הילדים אל חדר ההורים, הגישו ממיטב המטעמים כאשר אהב אביהם, השתעשעו על ברכיו, הלכו תמיד בדרכו ושמרו את הזהרותיו וציווייו, והסבו להוריהם רוב נחת, ברוב חיבה ואהבה.

לימים, באו על משפחה נפלאה זו ימים אפלים וקודרים, הילדים החלו לפזול לפה ולשם, למדו ממעשי ילדי משפחות השכנים הקלוקלות, והשביתו את הנחת והשמחה שהיתה שרויה בבית.

לאחר זמן החליט האב לעזוב את הבית, שוב לא יגן בגלוי על ילדיו ויסוכך עליהם בגבורתו, שוב לא ישמח עם בניו אשר בגדו בו והפנו אליו עורף ולא פנים.

באין עוד אב לבית, נסתלקה ונסתתרה לה אף האם, שוב אין לה מה לחפש שם, דודה אשר אהבה נפשה, איננו שם.

ואכז, נתעוררו כמה מהילדים, שבו אל הבית הנטוש, התישבו להם בחדר הילדים השומם, והחלו דרים בו ומפריחים את שממתו.

באותה תקופה הופיעה רוח זרה, אשר גרמה להרבה מהילדים לשכוח את אביהם ואמם, להתקרב אל משפחות השכנים הרעים, להתחבר עם ילדיהם ולעשות כמעשיהם. באותה תקופה אף הודיעו משפחות רבות, כי שוב לא יהיו כאויבים לילדים זרים, ויסיכמו לאמץ בשמחה אל משפחתם כל ילד עזוב. הכרזה זו הוסיפה וגררה רבים מילדי המשפחה להצטרף אל המשפחות הזרות ולהתערב עמהם.

אמנם לאחר תקופה, נוכחו ילדים סוררים אלו לראות, כי האימוץ לעולם לא יוכל להיות מושלם, וכי תמיד ישארו 'הכבשה השחורה' במשפחות אלו. על כן גמלה החלטה בלבם לאמור – "זהו זה, אנחנו חוזרים אל הבית הישן שלנו, לא כדי לפגוש את האבא האוהב, אין אנו מכירים אותו כבר כלל, אנחנו נקים 'משפחה ללא הורים', פנימיית מחסה לילדים נטושים. שם נעזור זה לזה, נגן על עצמנו, ותהיה לנו יחד קורת גג בטוחה".

ואכז, כאשר זממו כן עשו, באו אף הם אל הבית הישן, אל המקום אשר כבר דרו בו רבים מילדים המשפחה הטובים, השתלטו להם על חדר הילדים בכח הזרוע, והקימו להם בית-יתומים 'נפלא', 'משפחה' ללא הורים...

אט אט הצטרפו ילדים נוספים מהמשפחה אל הבית הישן, ילדים טובים מחד וילדים סוררים מאידך, הללו למטרה זו והללו למטרה זו. הילדים הטובים בראותם כל זה, הקימו להם חדר ילדים נפרד, בו יוכלו לדור בביתם האוהב ללא השפעת

חדר ההורים המפואר, על-מנת לנתק את הקשר המיוחד שהיה במקום זה בין הילדים ובין הוריהם האוהבים.

בראות הילדים כי שוב נותרו לבדם בבית, וכי נלקח מהם המקום אשר היה להם למחסה ולמעוז, לא אזרו עוז ככתחילה להשאר איתנים בבית, עמדו ועזבו אט-אט את הבית, עד שנשאר הבית כמעט שומם מילדיו, גלו הילדים ונתלטלו ממקום אל מקום, ונתפזרו במקומות רבים ורחוקים.

כך היו הילדים נתונים ברחוב במשך שנים רבות, נתונים לחסדי עוברים ושבים, נטרפים ע"י חיות טרף, נעשקים ע"י עוברי אורח, ונודדים ממקום למקום. מדי פעם קבלו מחסה זמני, בחדר סגור ומבודד בתוך בתים שונים ובמשפחות שונות, אמנם לא לאורך זמן, שוב גורשו ושוב נתלטלו, מאכן לשם ומשם לכאן, באין מנוח לכף רגליהם.

נאמנים היו הילדים לאביהם במשך כל שנות הנדודים הארוכות, הלכו תמיד בדרכו אשר התווה להם, לא הסירו אהבתם ממנו ולא נתערבו במשפחות הזרות אשר נתארחו בשכנותם, תמיד היו עיניהם נשואות ומצפות – מתי ישובו שוב אל ביתם, אל אביהם ואמם האוהבים.

לימים, העיר האב שוב את רוח ילדיו, והבעיר את לבם בגעגוע נוקב אל אביהם האוהב, נודע להם בביורר כי לא הסיר אהבתו מהם כלל, מתגעגע הוא אליהם עד למאוד, ומצפה הוא מאוד שישובו אל הבית הנטוש, ביתם לשעבר, אשר נותר נטוש ונעזב במשך כל שנות הפירוד והגעגועים.

לשוב ולהתאחד, עם בניו־אהוביו ועם רעייתו אם־ילדיו, זכרו הילדים רק במעומעם, הן כבר זמן כביר שלא ראוהו, וכבר אין דמותו עומדת לנגד עיניהם.

[קבוצה מסוימת של ילדים טובים אף לא הסכימה כלל לשוב אל הבית. הם החליטו שעדיף להיות מאומצים אל חיקה של משפחה 'חמה' אחרת, ולא להצטרף אל קבוצת הילדים הטובים אשר דרו בבית הישן והאהוב. אמנם רוב הילדים הטובים הבינו, מי במודע ומי שלא במודע, שעדיף להיות אפילו כילדים חורגים בתוך פנימיה של המשפחה, ובתוך ביתם האהוב, ביתו של אביהם, מאשר להיות מאומצים ב'חום' חיקה של משפחה זרה ונכריה, בתוך בית זר ומנוכר, אשר רוח זרה מנשבת בו.]

אך דבר אחד עמד תמיד לנגד עיני הילדים, והזכיר להם כלהעת את אביהם ואת אמם, את התפארת הישנה של המשפחה המאוחדת, ואת החסר וההעדר שהם שרויים בו. חדר־ההורים השומם, העוזב והריקני.

חדר ההורים, אשר חיו בו האב והאם המסורים והאהובים, נותר הוא עדיין בשממונו, מיותר ועוזב, ועדיין היו השועלים מהלכים בו. מיטות ההורים היו שבורות ומנופצות, ובמקומם היה מוטל שק שינה עלוב ומכוער, של הולך־דרך נווד אשר החליט לקבוע שם את משכנו. ובניו, אשר שרצו בהמוניהם בחדרים הסמוכים ובעוד חדרים רבים בתוך הבית, היו באים מדי־פעם לבקר שם, מטנפים ומזהמים את חדר ההורים הנטוש.

בראות הילדים את כל זה, נקרע ליבם לגזרים, בהיזכרם בימי קדם, היאך חיו שם אביהם האהוב ואמם המסורה יחדיו, היאך היו מגיעים

האחים הסוררים, שם יוכלו לחכות ולייחל לאביהם האהוב שישוב, וחיו שם בצפייה דרוכה כל העת.

באותו הזמן באה שעה קשה מאוד למשפחה כולה, אויבי המשפחה העתיקים החליטו לפתור סופית את 'בעיית' המוסר והצדק, אותו הנחילו בני המשפחה לכלל המשפחות בהיותם ביניהם, ולהשמיד את בני המשפחה כליל וללא חמלה.

ואכן, קמו אותם אויבים, ובאכזריות שאין דומה לה הרגו וטבתו בהם ללא רחם, ולא נותר מהם אלא אחד מעיר ושנים ממשפחה, כשבאותו הזמן עמדו כל בני המשפחות ה'מאמצות', ללא יוצא מן הכלל, בשתיקה ובחיבוק ידים. אז החליטו בני המשפחה הנותרים המעטים בכיורור גמור - 'כאן לא מקומנו, אלכה ואשובה אל אישי הראשון, כי טוב לי אז מעתה'.

ואכן חדר הילדים גדל והתרחב, בכמות ובאיכות, אט־אט אף התרחב חדר הילדים הטובים על חשבון חדר הילדים הסוררים, והרבה מן הילדים הסוררים אף עברו אל הילדים הטובים והצטרפו אליהם, כך חיו בשלוה בני המשפחה החסרה, החסרה מאוד, החסרה מאביה והחסרה מאמה, החלל היה מורגש בחיי המשפחה על כל צעד ושעל, והילדים המשיכו כל העת לחיות בתקוה ובצפייה דרוכה.

בהאריך הימים, ימי ההמתנה והציפיה, אט־אט שכחו הילדים את המטרה לשמה הגיעו אל הבית, התרווחו להם בחדרם המפואר, ועסקו אך־ורק בקיום רצון האב, כפי אשר ציווים קודם צאתם מן הבית, ואף עסקו בהתגוננות מתמדת מפני השפעת הבנים הסוררים. אך את האב עצמו, את האב אשר עומד הוא ומצפה בכליון־עיניים

מרירות עלינו מגג לגג, כמו שנאמר (ישעיה כב 6) 'מה לך אפוא כי עלית כלך לגגות'. נשאל את הדרכים והשבילים כולם אומרים ששמעו קול מרירות של בכיה שמבכה על בניה, ולא יודעים לאן הסתלקה.

לָנו ראוּי לבכות! לנו ראוּי לספור! ננשק את עפר רגליה, ננשק את מקום בית מושבה, ננשק את כתלי ההיכל, ונבכה במרירות. אנו נפתח בהספד, שראינו בכל יום כל זה. נבכה תמיד ולא נשכח מרירות הבכי מעמנו".

עולות להן הבכיות, שפיכת הנפש של הגעגועים העזים. געגועי הילדים אל אביהם הרחוק ואל אמם המסתתרת, וגעגועי האשה אל בעלה האהוב. עולים הם עד לשמי-רום, בוקעים רקיעים וחומות של ברזל, ומעוררים את געגועי האב, את געגועיו לרעייתו, אשר כאז כן עתה 'כשושנה בין החוחים' היא לו, ואת געגועיו לילדיו אשר אהבתם חקוקה היא כחותם על לבו וזרועו. עולים הם, מעירים ומעוררים את האהבה אחר שתחפץ.

"ציווח וקרי בנהימו דבכיה איכה. איכה רחיקמתא דנפשאי, איכה שפנינתי שלימתי, איכה יחידתא דילי, דאתיחדא עמי ביחודא... אַחתי ברתאי אמי, לאַן אַזלת, לאַן פניתי למיהד.

אַנן דְשַמְעִין בְּכַל יוֹמָא קַרְקוּרָא דָא דְרַבּוּנָא, לָן יֵאוּת לְמַבְכִּי" (סג).

תרגום -

"ציווח וקורא בנהמה של בכיה איכה. איכה אהובת נפשי, איכה יונתי שלימתי, איכה יחידתי, שהיחידה עמי ביחוד... אַחוּתִי בְּתִי אֲמִי, לָאֵן הִלַּכְתָּ? לָאֵן פְּנִיתִי לְלַכְתָּ?

אַנּוּ שְׂשׁוּמְעִים בְּכַל יוֹם הַקְּקוּר הַזֶּה שֶׁל רַבּוּנֵנוּ, לָנוּ רְאוּי לְבָכוֹת".

"ואל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלם תהלה בארץ" (ישעיה סג 11).

למקום זה להתרפק על ברכי אביהם ובין זרועות אמם. ועתה... אהה... עד מתי...

בעודם עומדים שם משתוממים ונאנחים, והנה עולה באזניהם קול נהי, בכי תמרורים, קולה של אם הבנים, אשר מעולם לא יצאה מן הבית, אלא אך הסתתרה בכבושת-פנים, מחכה בכליון-עיניים לשובו של דודה, אבי ילדיה האהובים. היא איננה נראית, אך קולה, קול בכייתה וגעגועיה, נשמעים הם היטב לכל מי שאזני-רוח לו.

"נְקַרְב בְּכַל יוֹמָא לְגַבֵּי עַרְסָא דְאִימְנָא, וְלֹא נִשְׁכַּח לָהּ תַמְן. נִשְׁאֵל עֲלֶיהָ, לִית מֵאֵן דִּישְׁגַח עֲלֶין. נִשְׁאֵל לְעַרְסָא דִּילָהּ, אַתְּבַלְבְּלָא. נִשְׁאֵל לְכוּרְסִיָא, נְפִלְת. נִשְׁאֵל לְהִיכְלִין דִּילָהּ, אֹמְרָן אֵינּוּן דְּלֹא יְדַעִין מִיָּנָה. נִשְׁאֵל לְעַפְרָא, רְשִׁימוּ דְעַקְבָּתָא לִית תַמְן.

נִשְׁאֵל לְאִיגְרָא, הָא אִיגְרָא אָתִיב לָן, דְתַמְן יִתְבַּה מִבְּכָה וּמִיִּלְלַת עֲלֶין וְאֲזַלַת מִבְּכָה, צוּחַחַת בְּקוֹל מְרִירוּ עֲלֶין, מְאִיגְרָא לְאִיגְרָא. כְּמָה דְאֵת אֲמֵר, מָה לָךְ אֲפּוֹא כִי עֲלִית בְּלָךְ לַגְּגוֹת. נִשְׁאֵל לְאוּרְחִין וּשְׁבִילִין, בְּלָהּ אֲמִרִין דְשַמְעוּ קֹל מְרִירוּ דְבְּכִיָּה, דְמַבְכָּה עַל בְּנֵהָ, וְלֹא יְדַעִין לָאֵן אִסְתַּלְקַת.

לָן יֵאוּת לְמַבְכִּי, לָן יֵאוּת לְמִסְפָּד. נִנְשַׁק עַפְרָא דְרַגְלָהּ, נִנְשַׁק אֲתָר בֵּי מוֹחְבָּה, נִנְשַׁק כּוֹחְלֵי הִיכְלָא, וְנִבְכִי בְּמְרִירוּ. אַנּוּ נִפְתַּח בְּהִסְפִּידָא, דְחִמֵּין בְּכַל יוֹמָא כָּל הָאֵי. נִבְכִי תְדִיר וְלֹא אִיתְנַשִּׁי מְרִירוּ דְבְּכִיָּה מִיָּנָן". (וויסר מדש 41כס גג).

תרגום -

"נְקַרְב כָּל יוֹם אֶל מִטַּת אֲמֵנוּ - וְלֹא נִמְצָא אוֹתָהּ שֶׁם. נִשְׁאֵל עֲלֶיהָ - אֵינְ מִי שֶׁמִּשְׁגִּיחַ עֲלֵינוּ. נִשְׁאֵל לְמִטַּתָּהּ - הַתְּבַלְבְּלָהּ. נִשְׁאֵל לְכִסְאָהּ - נִפְלָה. נִשְׁאֵל הַהִיכְלוֹתִיָּה - הֵם נִשְׁבַּעִים שֶׁלֹּא יוֹדְעִים מִמֶּנָּה. נִשְׁאֵל אֶת הַעַפְרָא - רוּשֶׁם שֶׁל עַקְבוֹת אֵין שֶׁם.

נִשְׁאֵל אֶת הַגֶּגֶג - הֲרֵי הִגַּג מִשִּׁיבֵנוּ, שִׁישְׁבָה שֶׁם וּמִילַלַת [עֲלֵינוּ] וְהוֹלַכְתָּ וּמִבְּכָה, צוּחַחַת בְּקוֹל שֶׁל

וישם מדבריה פערן

הרב מאיר גולדמינץ

”אפתח על שפיים נהרות וכתוך בקעות מעינות אשים מדבר לאגם מים וארץ ציה למוצאי מים. אתן במדבר ארז שטה והדס ועץ שמן אשים בפערבה פרוש תדהר ותאשור יחדו:” (שם מה יט-ט).

ועוד רבות.

פסוקים נפלאים אלו מנבאים, שבגאולה העתידה נגיע למצב שמעולם לא היה.

בימי קדם, בזמן בין ראשון ובית שני, כמעט ולא היה ישוב במדבר. לא ישוב יהודי, ואף לא ישוב נוכרי. המדבר היה שממה, ועיקר יושביו היו שודדי דרכים, עבריינים נמלטים או נוודים יושבי אוהל ומקנה. אפילו בנווה המדבר, במקום שיש בו עיינות מים ועצי תמר - קשה לנהל מערכת חיים שלמה.

בני ישראל נדדו במדבר ארבעים שנה, ולמרות שהיה לעם ישראל עמוד ענן, מן, באר מרים, שליו ומשכן, התלוננו הם כמה וכמה פעמים על תנאי המחיה הקשים במדבר, ועל העדרם של הגפן והתאנה והארץ היציבה. הקושי היה כה גדול, עד שעל-אף כל התלונות שהתלוננו, זכר להם הקב"ה את אותה תקופה לטובה, כמפורש בנביא - "זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולתך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" (ימיה ג ט).

ישעיהו הנביא מבשר לנו, שבגאולה העתידה אף המדבר יפרח. אף מקומות שהיו בעבר שוממים מבלי יושב, שוממים מבלי יכולת להתקיים בהם - בגאולה העתידה הם יפרחו. יהודים יגורו בהם, אדמתם תצמיח פירות וירקות, ויהיו כגן ה'.

דומני, שרק במאה השנים האחרונות הלכו ונצרו ישובים של ממש במדבר ובנגב. והישובים

נבואות נחמה רבות נאמרו על ידי נביאי ישראל. שבע מהן אנו קוראים בהפטרות 'שב דנחמתא', המתחילות ב'שבת נחמו'. כל אחת מהן מיוחדת, כל אחת מהן אהובה, כל אחת מהן מעוררת געגועים וציפיות. רצייתי במאמרי זה להתמקד בפסוק אחד, אותו נקרא בשבת השניה של שב דנחמתא, ואנו אומרים אותו בפסוקי הנחמה בסיומם של הקינות בתשעה באב -

"כי נחם ה' ציון, נחם כל חרבתיה. וישם מדבריה פערן, וערבתיה כגן ה'. ששון ושמחה ימצא בה, תודה וקול זמרה" (ישעיהו נא ג).

פסוק זה מדבר בנחמת ציון, נחמה לא רק במובן של ניחום אבלים - השתתפות בצערה של ציון ועידוד שהעתיד יהיה טוב יותר - אלא גם במובן של 'נחם על מעשיו', מצטער על הגלות - "ארבעה מתחרט עליהן הקב"ה שבראם, ואלו הן - גלות, כשדים וישמעאלים ויצר הרע" (סוטה כג). העולה משני פירושים אלו, שהנביא מנבא את הזמן בו הקב"ה מחליט שתמה תקופת הגלות, הגיעה עת נחמת ציון, הגיע זמנם של קיום נחמות הנביאים, וקיום כל היעודים הנפלאים המובטחים לציון ולירושלים.

נחמת ציון זו מודגשת ביותר בהמשכו של הפסוק - "וישם מדבריה פערן, וערבתיה כגן ה'".

פשוטו של מקרא מלמד אותנו, שאף המדבר והערבה יפרחו ויהיו כגן ה'.

עיקרון זה מופיע בפסוקים נוספים, כגון:

"יששום מדבר וציה ותגל ערבה ותפרח כחבצלת" (ישעיהו נה ט).

"כי נבקעו במדבר מים ונחלים בפערבה:" (שם פסוק ו).



אפשר לצרף להתפעלות זו דיוק נוסף בפסוקים:

כידוע, נחלקו הראשונים מהו 'נחל מצרים' המוזכר בתורה, ומהו גבולה הדרומי של ארץ ישראל.

יש שסברו שמדובר בנילוס, ובספר הכוזרי אף הדגיש, כי התורה ניתנה בגבולות הארץ המובטחת. ויש שסברו, שמדובר בנחל אל-עריש, שהוא מעט דרומית לחבל עזה.

פירוש נאה המופיע בכמה ספרים, מחלק בין 'נחל מצרים' לבין 'נהר מצרים'. שיטה זו סוברת, כי נחל מצרים הוא אכן ואדי אל-עריש, אך נהר מצרים הוא הנילוס. והתורה דייקה בלשונה לכתוב בכל מקום כפי ענינו.

על פי זה, גבולות הארץ שניתנה לאברהם רחבים הם עד למאוד - "כִּי־יֵשׁוּב הָאָרֶץ מִצְרַיִם לְאֵת אֲבָרָם בְּרִית לְאָמֵר, לְזָרְעָךָ נִתְּנָה אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד הַנְּהַר הַגָּדֹל נְהַר פְּרָת". התורה כתבה את מלוא הגבולות, ודייקה בלשונה לכתוב 'מִנְּהַר מִצְרַיִם' - מן הנילוס דייקא. זה הגבול שנשבע ה' לאברהם אבינו שעוד יגיע לזרעו. וכן משמע מלשון הכתוב בפרשת משפטים - "וַיִּשְׁתֵּי אֶת גְּבֻלְךָ מֵיַם סוּף וְעַד יַם פְּלִשְׁתִּים וּמִמְדָּבָר עַד הַנְּהַר, כִּי אֲתָן בְּיָדְכֶם אֶת יְשֵׁבֵי הָאָרֶץ וְגִרְשָׁתֶמּוּ מִפְּנֵיךָ" (שמות כג 6). המציאות של 'מיים סוף ועד ים פלשתים' בהכרח כוללת את מדבר צין, פארן וסיני. כך משמע גם מהמשך הפסוק - "וּמִמְדָּבָר עַד הַנְּהַר", 'מדבר' זה מדבר סיני, ו'נהר' זה נהר פרת.

פורחים, בונים בהם בתים, יש להם מים זורמים, ואף חקלאות מדברית מתקיימת. פתרון יחודי לחום המעיק הביא הקב"ה לדור שלנו - מזגן המצנן את האוויר. ילדים משחקים, משפחות חיות בשלווה, ששון ושמחה נמצא בה. המדבר הופך לגן ה'.

הנביא מנבא, כי יבקעו במדבר מקורות מים, ויהיו נחלים בערבה. דומה, שהדבר מתקיים במציאות בקידוחי מים וב'נחלי' צינורות המוביל הארצי.

ואותם מים זורמים המגיעים למדבר הנגב, יצרו שם מהפכה התישבותית וחקלאית. המהפכה התישבותית מתבטאת בישובים רבים, עיירות וערים הפרוסות בנגב, בחלקם אף ישיבות מפורסמות. והמהפכה החקלאית משמעותית לא פחות, והיא ניכרת לעין כל המבקר שם: שדות פורחים, גידולים יפים, תמרים מתוקים מדבש, אבטיחים עסיסיים, פלפלים בצבעים מגוונים, תפוחי אדמה מזינים, ושאר פירות - שפע גידולי ארצנו, המגיעים אל שולחננו מן הנגב ומן הערבה [4].

אכן, נבואה שלא התקיימה בימי קדם, וגם לא יכלה להתקיים. נבואה שרק בדורנו מתממשת מול עינינו - "וַיִּשְׂם מִדְּבָרָה כְּעֶדֶן, וַעֲבָרְתָּהּ כַּגֵּן הַחַי"י.

[*] המושג 'ערבה הרומית', שנשמע עליו הרבה בשנת השמיטה הבעל"ט, מדבר על גידולי שדה, במקומות שלא צמח בהם כלום עד לשיבת עם ישראל בארצו בדורנו - לא כימי הגלות, ואף לא כימי שבת ישראל בארצם בזמן בית ראשון ובית שני. באכילת יקות אלו אנו נהנים מקיום הנבואה עליה נסוב מאמר זה.

ילדים משחקים. ויחד עם 'פרא למוד המדבר' ושאר חיות הבר, גרים בנגב, בערבה ובמדבר יהודה, שבי ציון שמחים בעמלם - עמל בנינה של ארץ ישראל.

לעומת זאת, בפרשת מסעי, כאשר בני ישראל נכנסו לארץ בסוף נדודיהם במדבר, נכתבו גבולות אחרים - "זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה ארץ פנען לגבלתייה. והיה לכם פאת נגב ממדבר צן על ידי אדום והיה לכם גבול נגב מקצה ים המלח קדמה. ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקברים ועבר צנה והיו תוצאתיו מנגב לקדש בנע ויצא חצר אדר ועבר עצמנה. ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאתיו הימה". שם הגבול אינו מים סוף, אלא מקצה ים המלח. והמשכו של הגבול אינו נהר מצרים, אלא נחל מצרים, שמקביל לקצה ים המלח.

אגודת מטמוני ארץ לחשיפת תחומי דעת תורניים והנגשתם

יום עיון בנושא גבולות הארץ והשמיטה (ב)

הכינוס יתקיים בעז"ה
ביום שלישי י"א באב ה'תשפ"א, 20/07/2021
בבית הכנסת ישורון רח' שמואל הנגיד 30
פינת המלך ג'ורג' 44 ירושלים

דמי השתתפות בכינוס 50 ₪

ניתן להירשם אצל הרב יוסף מיכאל יוסקוביץ
יו"ר אגודת מטמוני ארץ
Ymy81196@gmail.com 05484-96207

מודע יש שינוי בגבולות?

ישנם הסברים תורניים-רוחניים, וראוי לכתוב על כך מאמר בפני עצמו. אך ההסבר המציאותי הוא פשוט ביותר -

בימי קדם לא הייתה אפשרות מעשית להקים ישובים ולרשת את המדבר. המדבר והערבה היו הפקר לשודדים, חסרי שלטון מרכזי. לכן הגבול עבר בקצה המדבר ולא כלל את הערבה. אך בימינו מתקיימת הנבואה, שאף המדבר יהיה כעדן, והערבה כגן ה', ממילא ראוי שנירשם גם את מדבר סיני, והגבול יהיה בנהר מצרים.

נצא לטייל במדבריות ארץ ישראל ונראה. נראה איך המקומות הצחיחים כל כך כעת מיושבים, והשממה הפכה לגן פורח. נראה איך שהשימון כבר אינו מקום נתיים, אלא מקומם של

ישאו דברים:

הרב ישראל טירנואר
הרב בנימין קרלנשטיין
הרב אברהם צבי הכהן
הג"ר אברהם ישראל רובין
משה חסיד
הרב יהודה עמיחי
הרב זלמן מנחם קורן
הרב אברהם קוסמן
הרב פרופסור יואל אליצור
הרב בנימין שווראץ

במקום תתקיים
מכירה מוזלת
של פרוייקט
השו"ת בר אילן
ומאגרי אוצרות התורה
מורגנשטרן

זרת נשים פתוחה

מעוניינים לקבל מידע על הכנסים והפעילויות שלנו?
פנו למייל ymy81196@gmail.com בתוספת המילים "צרפו אותי"

רק ריבוננו של עולם, קורא הדורות מראש,
יכול להבטיח נבואה כזו. להבטיח וגם לקיים. ■

קול התור או צפצוף הזרזיך הרב בעלאל גנז

הנה אנחנו מוצאים, שבביהמ"ק השני, שמצוות רבות שנהגו בבית ראשון לא יכלו להתקיים בבית שני עקב חסרון בתנאי המצוה, כמו ארון ואורים ותומים ופר הבא על כל המצוות שהן מרובה בגדים לא מביאו, שמיטה ויובל ועבד עברי ותרומ"מ שלא נהגו מדאורייתא

[לחלק מהדעות] כי לא היו רוב יושביה עליה וכו', ולא מצאנו שצמו והתאבלו כדי לזכות לחזור ולקיים מצוות אלו, למרות שבודאי כל המצוות הנ"ל היו חסרות להם וקיוו מאד לקיימן. במה שונה, אם כן, בנין ביהמ"ק?

יתרה מכך. רבנו הרמב"ם כותב בהלכות מלכים פרק יב, וז"ל: "לא נתאוו הנביאים והחכמים לימות המשיח... אלא כדי שיהיו פנויים בתורה ובחכמתה ולא יהיה להם נוגש ומבטל כדי שיזכו לחיי

העוה"ב... ולא יהא עסק כל העולם כולו אלא לדעת את ה' בלבד... שנא' ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". כיצד מתקשר הדבר לשאיפתנו, ומדוע 'ציון' הא בית חיינו יותר מכל 'בית גדול' שמגדלים בו תורה? ומה האסון הגדול אם נזכה 'רק' לשבת וללמוד תורה במנוחה כל חיינו ללא כל דאגות גשמיות?

למדן: אדרבה, כיצד אתה מסביר את האבל והחסר הגדול?

מצפה: אכן, הבנת דבר זה הוא סוגיה רחבה ועמוקה לא פחות מסוגיות עמוקות בש"ס כ'חרדל' או 'תגרי לוד', 'ציץ מרצה' או 'תקפו

במ' כאב לאחר חצות וגמר הקינות קמו והתישבו על הספסל שני רעים - ר' למדן ור' מצפה - שנתרו בביהמ"נ ופתחו בדברים על ענייניו של יום.

שאל המצפה את הלמדן: ילמדני רעי, על מה אנו מבכים שהפסדנו ומה אנו רוצים שישוב?

למדן: מה השאלה חברי, הרי אנו רוצים את הגאולה וחזרת המקדש למקומו. ועל זה כל תפילתנו - 'ולירושלים עירך ברחמים תשוב ותשכון בתוכה כאשר דברת וכנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם', 'והשב את העבודה לדביר ביתך, ותחזינה עינינו בשוכן לציון ברחמים'.

מצפה: וודאי, זה ברור לכל, אבל מדוע העניין כ"כ חשוב וקריטי?

למדן: מה זאת אומרת, הרי יש מצווה להקריב קרבנות כל יום!

מצפה: וודאי, זה ברור מאליו, אבל לא שאלתי מה הרווח שלנו מבנין ביהמ"ק, אלא מדוע זה כ"כ קריטי, מדוע זה חשוב כ"כ שאנו צמים ובוכים על זה יותר ממצוות אחרות שאין בידינו לקיימן, ושלא מחמת רשלנותנו או אי-החשיבות שלהם אצלנו חלילה, אלא שעדיין הקב"ה לא סיבב את התנאים הנצרכים לאותה מצווה, ולמרות שאנו מצפים בלב שלם לקיימן, מבחינה מעשית זה עדיין לא ניתן, ואונס רחמנא פטריה?

של ישראל בזמן המקדש לבין מצב התורה
בבבל בזמן אמוראי הש"ס.

כדי להבין במקצת את גילוי מלכותו של
הקב"ה בעולם בזמן המקדש, נקרא את דברי
שלמה המלך בתפילתו בשעת חנוכת ביהמ"ק
ונבין מה היה תפקידו של המקדש (מלס"ח) -

"האמנם ישב אלהים על הארץ? הנה
השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית
הזה אשר בניתי.

ופנית אל תפילת עבדך ואל תחניתו ה'
אלהים לשמוע אל הרינה ואל התפילה אשר
עבדך מתפלל לפניך היום.

להיות עיניך פתוחות אל הבית הזה לילה
ויום, אל המקום אשר אמרת יהיה שמי שם...
ושמעת אל תחנית עבדך ועמך ישראל אשר
יתפללו אל המקום הזה ואתה תשמע אל מקום
שבתך אל השמים ושמעת וסלחת.

בהנגף עמך ישראל לפני אויב אשר יחטאו
לך, ושבו אליך והודו את שמך, והתפללו
והתחננו אליך בבית הזה. ואתה תשמע השמים
וסלחת לחטאת עמך ישראל והשבותם אל
האדמה אשר נתת לאבותם.

בהעצר השמים ולא יהיה מטר כי יחטאו
לך, והתפללו אל המקום הזה... ואתה תשמע
השמים וסלחת לחטאת עבדיך ועמך ישראל כי
תורם את הדרך הטובה אשר ילכו בה ונתת מטר
על ארצך אשר נתת לעמך לנחלה.

רעב כי יהיה בארץ, דבר כי יהיה, שידפון
ירקון ארבה חסיל כי יהיה, כי יצר לו אויבו
בארץ שערי, כל נגע כל מחלה.

כל תפילה כל תחנה אשר תהיה לכל האדם,
לכל עמך ישראל אשר ידעון איש נגע לבבו,
ופרש כנפיו אל הבית הזה. ואתה תשמע השמים
מכון שבתך וסלחת ועשית...

למען יראוך כל הימים אשר הם חיים על פני
האדמה אשר נתת לאבותינו.

כהן. אלא שבשונה מאותן סוגיות עמוקות - מי
שהחסירן וודאי שהחסיר חלק חשוב בתורה
שנצטוונו לדעתה כולה, אך מי שלא מבין
את הסוגיה של כוונת הבורא בבניין ביהמ"ק
- החסיר את עיקר תכלית רצון הבורא שברא
את העולם!

למדן: מדוע? מדוע באמת מצוות בניין
ביהמ"ק שונה ממצות תפילין למשל? שמי
שנקלע למצב שלא היו לו תפילין שלא
באשמתו, למרות צערו הגדול על אי-הנחת
תפילין, לא מצאנו שיצום ויבכה על כך כמו
שצמים ובוכים על העדר ביהמ"ק, אלא אומרים
בצער 'אונס רחמנא פטריה', ומבקשים מהשי"ת
שיומן לנו תפילין כמה שיותר מהר?

מצפה: תשובת דבר זה רחבה מאד. אבל
הנקודה בתמצות הממצה ביותר שניתן היא,
שמאחר והקב"ה ברא את העולם כדי שיהיה
נגלה כבודו לנבראיו, וכמאמר הנביא - "כל
הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף
עשיתיו" (ישעיה נג ז), ואמרו חז"ל במדרש
תנחומא בפרשת נשא, כי הקב"ה נתאוה
להשרות שכירתו בתחתונים דווקא. המקום בו
הוא בחר לגילוי מלכותו הוא דווקא בביהמ"ק.
וכשביהמ"ק אינו קיים, הרי למרות שמצד
עצמו של השי"ת אין שום שינוי, אבל מצד
הרצון שיהיו נבראים שבהם תתגלה מלכותו
באותו שיעור שהוא רצה שתתגלה - הרי שלא
מתקיימת תכלית הבריאה, וזה האסון הגדול.

שאר פרטי התרי"ג הם פרטים שע"י מתגלה
מלכותו כמו מלך היושב בארמון מלכותו
ומצווה את עמו בחוקים, אבל כשאין ארמון, גם
אם שומרים את חוקיו - הרי עיקר כבוד מלכותו
אינו.

ואפילו לימוד התורה, שהוא כנגד כולם
וחשוב מהמצוות - הוא אינו במעלתו ותקפו
כמו בזמן שבימה"ק קיים. צא ולמד את אשר
כתב מרנא הנצי"ב בהקדמתו לשאלות על
מעלת התורה שהאירה מצד עצמה בליבותיהן

אמר הכוזרי:

"א"כ אתה מקצר בחובת תורתך, שאין אתה משים מגמתך המקום הזה ותשימונו

[אין שאיפתך לא"י ואינך שמו] בית חיין ומותר.

ואתה אומר 'רחם על ציון כי היא בית חיינו, ותאמין כי השכינה שבה אליו [השכינה עתידה לחזור לשרות בו].

ואלו לא היה לה מעלה אלא התמדת השכינה בה באורך 900 שנה [גם אם המעלה לא הייתה בחזרת השכינה לעתיד אלא בעובדה ששרתה בו 900 שנה עד החורבן], היה מן הדין שתכספנה הנפשות היקרות לה ותזכינה בה, כאשר יקרה אותנו במקומות הנביאים והחסידים [בהם יש השראת השכינה], כ"ש היא שהיא שער השמיים, וכבר הסכימו כל האומות על זה [המאמינות בתנ"ך - הנוצרים והמוסלמים].

ואני רואה שהשתחיתך וכריעתך נגדה, חונף, או מנהג מבלי כוונה?

וכבר היו אבותיכם הראשונים [אברהם יצחק ויעקב] בוחרים לדור בה יותר מכל מקומות מולדם, ובוחרים הגירות בה יותר משיהיו אזרחים במקומותם [כלומר היה עדיף להם להיות גרים בא"י יותר מאזרחים חשובים מחוץ לה], כל זה עם שלא הייתה בעת ההיא נראית השכינה בה, אבל הייתה מלאה זימה ועבוז, ואם כל זה לא הייתה להם [לאבות] תאוה, אלא לעמוד בה, ושלא לצאת ממנה בעתות הרעב אלא במצוות הלאהם, והיו מבקשים לשאת עצמותם אליה.

וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא, ובא מארץ רחוקה למען שמך. כי ישמעון את שמך הגדול ואת ירך החזקה וזרועך הנטויה ובא והתפלל אל הבית הזה.

אתה תשמע השמים מכוון שבתך, ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי, למען ידעו כל עמי הארץ את שמך ליראה אותך כעמך ישראל ולדעת כי שמך נקרא על הבית הזה אשר בניתי".
ע"כ מתפילת שלמה.

"בל אלו בהיות ההיכל על יסודותיו, ומקדש הקדש על מכוונותיו, וכהן גדול עומד ומשרת, דורו ראו ושמחו. אשרי עין ראתה כל אלה, הלא למשמע און דאבה נפשינו" (מוסף יו"ס).

למודן: אכן עכשיו שומעים הרבה יותר את התפילה - "רחם על ציון כי היא בית חיינו". מה א"כ יכולים אנו לעשות?

מצפה: הדבר בראשון והבסיסי הוא להכיר בחיסרון ולשואף בכל לבנו לתיקון.

למודן: וכי זה חסר אצלנו? הרי כל הזמן בכל יום ובכל שעה בתפילות בחול, בשבת, בחג ובברכת המזון, אנו חוזרים ומתפללים על כך?

מצפה: אכן דיון זה כבר עלה באחת השיחות בין מלך כוזר והחבר. בא נעיין בצווחת באותו דיון.

למודן: בחפץ רב.

כוזרי (מאמר שני אות כג, הולאט הרב גניז) - לאחר שהחבר מסביר למלך כוזר את חשיבותה ומעלתה של א"י ומאמרי חז"ל המשבחים אותה וכו', עונה מלך כוזר לחבר -

אמר החבר:

הובשתי מלך כוזר.

הועוון הזה [אי העליה לארץ] הוא אשר מנענו מה שיעדנו בו ה'הים בבית שני [החמצנו את היעוד הגדול שהיה מעותד לנו לקראת בנין ביהמ"ק השני], כמה שאמר "רני ושמחי בת ציון" (זכריה ג יז).

כי כבר היה העניין ה'הי מזומן לחול כאשר בתחילה [ההתגלות ה'הית בבית שני הייתה אמורה להיות כמו בבית ראשון] אילו היו כולם מסכימים לשוב בנפש חפצה.

אבל שבו מקצתם, ונשאר רובם בבבל. רוצים בגלות ובעבודה. שלא יפרדו ממשכנותיהם וענייניהם (כן הוא בנש"ק קידושין טו: ד"ה ואפיה עט).

ושמא על זה אמר שלמה: "אני ישנה וליבי ער". כינה הגלות בשינה, והלב הער התמדת הנבואה ביניהם.

"קול דודי דופק" - קריאת ה'הים לשוב.

"שראשי נמלא טל" - על השכינה שיצאה מצללי המקדש.

ומה שאמר "פשטתי את כותנתי" - על עצלותם לשוב.

"דודי שלח ידו מן החור" - על עזרא שהיה פוצר [מפציר] בהם ונחמיה והנביאים, עד שהודו קצתם לשוב הודאה בלתי גמורה [חזרו שלא בלב שלם].

ונתן להם כמצפון ליבם [ההתגלות ה'הית הייתה לפי ערך שאיפתם בלבד] ובאו העניינים [הגילויים] מקוצרים מפני קיצורם.

כי העניין ה'הי איננו חל על האיש אלא כפי הזדמנותו [כפי הכנתו ושאירת] לו. אם מעט-מעט, ואם הרבה-הרבה.

ואלו היינו מזדמנים [מכינים את נפשנו] לקראת ה'הי אבותינו בלבב שלם ובנפש חפצה, היינו פוגעים [משיגים] ממנו מה שפגעו אבותינו במצרים.

ואין דיבורנו - "השתחוו להר קדשו" ו"השתחוו להדום רגליו" ו"מחזיר שכינתו לציון" זולת זה אלא כצפצוף הזרזיר. שאין אנחנו חושבים על מה שנאמר בזה זולתו, כאשר אמרת אתה מלך כוזר."

עכ"ד.

למודין: אכן, כדברי החבר - כושנו ונכלמנו.

וכמו ששר רבי יהודה הלוי [שהוא הוא ה'חבר' שהבאנו מדבריו לעיל] בקינתו הידועה -

"ליבי לבית א, ולפניאל מאד יהמה ולמחננים וכל נגעי טהוריך

שם השכינה שכונה לך, והיצורך פתח למול שערי שחק שעריך.

וכבוד ה' לבד היה מאורך ואין סהר ושמש וכוכבים מאורך.

אבחר לנפשי להשתפך במקום אשר רוח ה'הים שפוכה על בחיריך.

מי יתני משוטט במקומות אשר נגלו להים לחוזיך וציריך.

מי יעשה לי כנפיים, וארחיק נדוד, אניד לבתרי לבבי בין בתריך

אפול לאפי עלי ארצך, וארצה אבניך למאד ואחונן את עפריך."

מצפה: נסיים בדברי החבר למלך כוזר, אחר שהודיעו על כוננתו לעלות לא"י (בסוף המאמר הסמיטי):

"ובהערת בני אדם והתעוררותם אל אהבת המקום הוא הקדוש ונחיצות העניין המיוחד, שכל גדול וגמול רב. כמו נאמר: "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד. כי רצו עבדיך את אבניה ועפרה יחוננו" (פסילים קג יז). רצונו לומר:

כי ירושלים אמנם תבנה כשיכספו לה ישראל תכלית הכוסף עד שיחוננו אבניה ועפרה." ■

[תגובות: GANZBBB@GMAIL.COM]

מקדש, מלך, עיר, מלוכה הרב מנשה בן-יוסף

ברור ענינה של ירושלים

בימי האבלות על חורבן הבית, אנו מבחינים כי מקום מרכזי באבלות תופסת עיר הקודש, ירושלים. האבלות היא אבלות על ירושלים, הבנין המיוחל הוא בנין ירושלים, הנחמה היא נחמת ציון וירושלים, והשמחה היא שמחת ירושלים. הכל הכל טוב סביב ירושלים.

כל מי שפתח ספר מספרי הנביאים, רואה כי ירושלים נעשתה לשם נרדף לכנסת ישראל. ושומה עלינו להבין את ענינה של ירושלים.

היסוד הראשון אותו יש להבין, הוא מה טעם נבחרה ירושלים להיות מנוחת עולם, ועל מה בחר ה' בציון, אוה מושב לו.

בחירת דוד היא בחירת ירושלים

והנה מבואר במקרא, שבחירת ירושלים ובחירת דוד למלך ענין אחד הוא, כמו שנאמר (תהלים ע"א טו-טז) - "וַיִּמָּאֵס בְּאֵהָל יוֹסֵף וּבְשֹׁבֵט אֶפְרַיִם לֹא בָחַר וַיִּבְחַר אֶת־שֹׁבֵט יְהוּדָה אֶת־הַר צִיּוֹן אֲשֶׁר אָהָב. וַיִּבֶן כְּמוֹדֵימִים מִקְדָּשׁוֹ כְּאֶרֶץ יִסְדָּה לְעוֹלָם. וַיִּבְחַר בְּדָוִד עֶבְדוֹ וַיִּקְחֵהוּ מִמְּקֵלָת צֶאֱן. מֵאַחַר עֲלֹת הַקְּבִיאוֹ לְרֵעוֹת בַּעֲקֵב עֲמוֹ וּבִישְׂרָאֵל נִחְלָתוֹ".

ויותר מזה מצאנו בתפילת שלמה, שבדברי הימים נאמר, (דברי הימים ב' ז' טו-טז) - "וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דָּבַר בְּפִיו אֶת דָּוִד אָבִי וּבְדִידוֹ מֵלֶא אֶלְמֶר. מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי מֵאֶרֶץ

מִצְרַיִם לֹא־יִבְחַרְתִּי בְּעִיר מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לְבְנוֹת בֵּית לַהֲיֹת שְׁמִי שֶׁם וְלֹא־יִבְחַרְתִּי בְּאִישׁ לַהֲיֹת נָגִיד עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל. וַאֲבַחֵר בְּיְרוּשָׁלַם לַהֲיֹת שְׁמִי שֶׁם וַאֲבַחֵר בְּדָוִד לַהֲיֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל".

אולם בספר מלכים בתפילת שלמה נאמר כך

(מלכים א' ח טו-יז) - "וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דָּבַר בְּפִיו אֶת דָּוִד אָבִי וּבְדִידוֹ מֵלֶא לְאֶמֶר. מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־יִבְחַרְתִּי בְּעִיר מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לְבְנוֹת בֵּית לַהֲיֹת שְׁמִי שֶׁם וַאֲבַחֵר בְּדָוִד לַהֲיֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל".

הרי שאם בדברי הימים נראה, כי שתי הבחירות הם ענינים השייכים זה לזה, בספר מלכים משתמע, כי אין כאן אלא בחירה אחת לבד, והבחירה בודד היא היא הבחירה בעיר דוד, היא ירושלים.

ומכאן נפתח לנו פתח להתבונן בענין ירושלים ובחירתה.

המלכות - הנהגה נפרדת מהנהגה האהית

כל ימי היות ישראל במדבר, היו הם מונהגים בהנהגה אלהית גלויה. הנהגתם היתה יוצאת מן המשכן, הלכו הם אחרי הענן, ומשה כפי ששמע את קול ה' יוצא מבין שני הכרובים הדריכם והנהיגם. וכל ימות השופטים אשר שפטו את ישראל, עדיין באיזו בחינה היו ישראל מונהגים בהנהגה ישירה ע"י ה', שבכל עת צרה היתה ה' מקים להם מושיע והוא מושיעם.

כקומה נפרדת ועצמאית - יש משמעות וחשיבות עליונה יותר לכל הליכתה אחר ה'.

וכך היתה המלוכה בזמן שאול - הארון היה בקרית יערים, המשכן היה בנוב וגבעון, ובית המלוכה בגבעת שאול. המשכן היה מקום התורה והעבודה, ובית המלוכה - מקום ההנהגה הארצי.

מלכות דוד ועיר דוד - היבור ההנהגה הנפרדת לאור ה'

אולם דוד, כשהמליכוהו כל ישראל עליהם למלך, והלך וכבש את ירושלים להיות עיר המלוכה לכל ישראל - הדבר הראשון שעשה היה להעלות לשם את ארון ברית ה', כמו שכתוב בספר דברי הימים באריכות. וכך נאמר שם -

המלכת דוד (דברי הימים א' 6-8) - "וַיִּקְבְּצוּ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶל דָּוִד חֲבֵרוֹנָה לְאָמֹר הִנֵּה עֲצָמָךְ וּבִשְׂרָף אָנַחְנוּ. גַּם תָּמוּל גַּם שְׁלֹשׁוֹם גַּם בְּהִיּוֹת שְׂאוּל מֶלֶךְ אֲתָה הַמוֹצִיא וְהַמְבִיא אֶת יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֲתָה תִרְעָה אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֲתָה תִהְיֶה נְגִיד עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל. וַיָּבִיאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַמֶּלֶךְ חֲבֵרוֹנָה וַיִּכְרַת לָהֶם דָּוִד בְּרִית חֲבֵרוֹן לִפְנֵי ה' וַיִּמְשְׁחוּ אֶת דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל כְּדָבַר ה' בְּיַד שְׂמוּאֵל".

כיבוש ירושלים (ס' 7-10) - "וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְכָל יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם הַיָּבֹס וְשֵׁם הַיָּבֹסִי יִשְׁבִי הָאָרֶץ. וַיֹּאמְרוּ יִשְׁבִי יָבֹס לְדָוִד לֹא תָבֹא הִנֵּה וַיֵּלֶכְד דָּוִד אֶת מְצֻדַת צִיּוֹן הַיָּעִיר דָּוִד. וַיֹּאמֶר דָּוִד כָּל מִכָּה יָבֹסִי בְּרִאשׁוֹנָה יִהְיֶה לְרֹאשׁ וּלְשֵׁר וַיַּעַל בְּרִאשׁוֹנָה יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה וַיְהִי לְרֹאשׁ. וַיָּשָׁב דָּוִד בְּמָצַד עַל כָּרְאֹו לֹו עִיר דָּוִד".

העלאת הארון (ס' 6-10) - "וַיִּזְעַץ דָּוִד עִם שְׂרֵי הָאֶלְפִים וְהַמְּאוֹת לְכָל נְגִיד. וַיֹּאמֶר דָּוִד לְכָל קְהַל יִשְׂרָאֵל אִם עֲלֵיכֶם טוֹב וּמִן ה' אֲהִינֹו נִפְרָצָה נִשְׁלַחָה עַל אַחֲרֵינוּ הַנְּשָׂאִים בְּכָל אַרְצוֹת יִשְׂרָאֵל וְעִמָּהֶם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם בְּעָרֵי מִגְרָשֵׁיהֶם וַיִּקְבְּצוּ אֲלֵינוּ. וְנִסְבָּה אֶת אֲרוֹן אֲהִינֹו אֲלֵינוּ כִּי לֹא דִרְשָׁנֹו בְיָמַי שְׂאוּל. וַיֹּאמְרוּ כָּל קְהַל לְעֲשׂוֹת כֵּן כִּי יִשֶׁר הַדָּבָר בְּעֵינֵי כָּל הָעָם. וַיִּקְהַל דָּוִד אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל מִן שִׁיחֹור מִצְרַם וְעַד לְבָאוֹ חֶמֶת לְהָבִיא אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים מִקְרִית יַעֲרִים".

לאחר מאות שנים בהם לא היה מלך בישראל, ואיש הישר בעיניו יעשה, בקשו ישראל להם מלך, אשר יצא לפנייהם ואשר יבוא לפנייהם, מלך אשר ינהיגם ככל מלכי האומות המנהיגים את אומתם.

הדבר נחשב לחטא לישראל שביקשו להם מלך תחת הנהגת ה' הישירה כמבואר בספר שמואל, אולם ה' נעתר להם לישראל, והעמיד להם מלך.

עיני המלך הוא הנהגת ישראל את עצמם באופן עצמאי, לא עוד ה' מנהיג אותם באופן ישיר אלא הם מנהיגים את עצמם בהיותם נותנים את כוחם למלך שיהיג אותם.

ובדבר זה יש צד קלוקל, של ריחוק וניתוק מה' אלהי ישראל, אך יש בו גם צד תיקון, שכשם שתכלית הבריאה היא להעמיד את האדם ואת העולם כולו, עומד בעמידה עצמאית אל מול ה', בעל כוח בחירה להיטיב ולהרע כביכול מבלעדי רצון ה', כדי שיהיה מקום לאדם להשלים את עצמו ואת העולם שלמות שתייחס אליו - כך גם מצד הכלל כולו, התכלית היא שתהיה לעם ישראל עמידה עצמאית והנהגה נפרדת מה', שכן כשהם כביכול עצמאיים, יבחרו הם בטוב וכישר בעיני ה'.

ויותר נצרכת היא ההנהגה הנפרדת של ישראל, לתיקון הרוחני של ישראל, שהוא תיקון שמוטל על עם הקודש לעשותו, והוא העבודה המסורה לו, וזה תיקון שה' אינו עושה עד שיעשוהו ישראל, כמו שאמרו - 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים', ועל כן עוד לא היתה הנהגה זו, ולא היה מלך בישראל, חטאו הרבה מאוד כמבואר בכל ספר שופטים, ומשקמו המלכים הצדיקים משאול ועד יאשיהו, הם העבירו את החוטאים ואת החטאים מן הארץ כמבואר בכל ספרי הנביאים.

נמצאנו למדים, כי ענינה של המלוכה באופן פשוט הוא העמדת קומת הנהגה נפרדת, ולמרות צד החסרון שבוה וצד הניתוק שבוה - בזה בחר ה', הן מצד התיקון הרוחני שעל ידי זה, והן מצד עצם המציאות, שכאשר קומת ישראל עומדת

אבל בירושלים נתחדש, שהעיר עצמה היא מקום המקדש, שכן מה שהמקדש נמצא בה אינו במקרה, אלא מקום המקדש הוא בדווקא בעיר המלוכה, ועל כן גבולות המקום שהוא לפני ה' - הם גבולות עיר המלוכה, וחומת העיר ומגדלותיה, על כל תכסיסי המלוכה שמאפיינים עיר מלוכה, הם גם גבולות מקום המקדש, שכן המקדש נקשר בקשר אמיץ לעיר המלוכה.

והאובל בירושלים - אע"פ שאינו רואה את המקדש - הרי הוא לפני ה', מצד היותו בירושלים. ומי שאינו בירושלים, אע"פ שהוא רואה את המקדש - אינו לפני ה', שכן מקום ה' הוא בירושלים, ושכינתו במקדש היא שכינה בירושלים.

חורבן ירושלים ומצבנו כהיום הזה

ובחורבנה של ירושלים נחרב החיבור הזה, שתהיה הנהגת ישראל הארצית על פי ה', ולפני ה'. ואם כי בגלותנו עדיין יש עמנו תורה ועבודה ומקדשי מעט, לא היה לנו בגלותנו עולם ארצי וממלכה ארצית להופיע את אור ה' על כל תחתיות ארץ. נתכנסנו לנו כל ימות הגלות בבתי הכנסיות ובבתי המדרשות, שם נתבצר לה לתורה ולקדושה מקום בנהם, והארציות נותרה מנותקת מן החיבור לה', ועל זה דווה לבנו וחשכו עינינו.

זכינו והשיבנו ה' אינהו לארצו ולעיר קדשו, אולם ירושלים עוד חרבה, ועיניה הפנימי משווע לבנין. וזאת, משום שלעת עתה בנתה ממלכת שומרון את בירתה בירושלים, הממלכה שאין לה כממלכה רצון או צורך במקדש, ובחיבור לה' אהי ישראל, ואם כי הקצתה אי אלו שטחים לבנות שמה מקדשי מעט, ועולם התורה פורח ומשגשג תהילה לה', מכל מקום אין כאן חיבור בין הקודש לבין החול, בין מקדש המלך לבין עיר המלוכה, אין עולם החולין צועד לאור ה', וירושלים עודנה חרבה. לבנינה אנו מצפים, ולתקומתה אנו מקוים, ולנחמתה אנו מיחלים. אז נזכה לחבר שמים וארץ, לחבר מקדש מלך לעיר מלוכה, במהרה בימינו אמן.

מבואר בזאת, שירושלים ענינה להיות עיר מלוכתו של דוד על כל ישראל. ומהו הענין המיוחד והאופי המיוחד שיש למלוכת דוד על ישראל - שהיא מלוכה שבאה מצידה להתחבר אל הארון ואל המקדש!

משמעות הדברים, שהמלכות מצד עצמה היא הנהגה נפרדת מהנהגה האלהית, אך דוד - מתוך תשוקה עצומה לחיבור אל ה', תשוקה שבאה דווקא מן העמידה הנפרדת מהנהגתו הישירה של ה' - הוא חוזר ומשיב את המלכות הארצית לעמוד אל מול ארון ברית ה', להתחבר מתוך העמידה הנפרדת, אל הקודש ואל המקדש.

וזאת היא תכלית הנפרדות, והמגמה בכל העמידה הנפרדת, שמתוך עמידה נפרדת יבחרו ישראל בקשר עם ה' אלהים וירצו בקרבתו ובהנהגתו.

וזדו ענין התשובה, שהיא ענינו של דוד, שהוא מקים עולה של תשובה, שהיא הקרבה מתוך מקום הריחוק.

וזדו ענינה של ירושלים, שהיא מצד אחד עיר מלוכה, ומן הצד השני מקדש מלך, מצד אחד היא מקום הנהגה טבעית ארצית ונפרדת מאור פני מלך חיים, אך היא גם מקום המקדש, מקום החיבור העצום לה', וזה ענינה - לחבר את החלקים היותר נפרדים וארציים אל הקודש ואל המקדש.

בירושלים לפנינו מן החומה

ולמדנו בזבחים קיב: (וקן הוא ממילה ט), שבשילה אוכלים קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה, ובירושלים לפנינו מן החומה. ומשמעות הדברים, שכשהיה המשכן בשילה, לא היתה שייכות עמוקה בין העיר שילה לבין המשכן, וכך היה המשכן יכול להיות גם בעיר אחרת, ועל כן העיר שילה אינה 'מקום המשכן' ואינה קרויה בדווקא 'לפני ה'', שכן אין שייכות בין המשכן לבין העיר, אלא כל מקום שממנו רואים את המשכן, אע"פ שאינו בעיר שילה - נקרא 'לפני ה'', וכל מקום שאין רואים ממנו את המשכן, גם לו יצויר שהוא בתוך העיר שילה - אינו לפני ה'.

מדינת התורה - מחלום למעשה

הרב יהודה אפשטיין

זו הסיבה להיסטריה שאוחזת חלקים מסוימים בצייבור היראים לנוכח התופעה המופלאה של אלפי יהודים בגלוי ועוד רכבות בסתור ליבם, אשר המסר של 'קדושת ציון' קונה שביתה בליבם. הם חלמו על כנפי נשרים, הגננת למדה אותם כל מיני סיפורים על איך שהגאולה תראה, על אבנים יקרות המתגלגלות ברחובות, על כסף וזהב נוצץ יורד מהשמים, על משיח רכוב על חמור וך כשלג, על בית מקדש שיוּרד משמים משוכלל ובנוי לתפארת בלא כל התערבות אנושית, והנה באים וגוזלים מאתם את כל חלומות הילדות שלהם!

"לזה חכינו אלפיים שנה?!" הם שואלים בנימה של לעג וסלידה בראותם את המציאות הנרקמת לנגד עיניהם במאת השנים האחרונות. והם אינם מעלים על דעתם, כי דווקא לזה חכינו - ליום בו מתוך המציאות הארצית, מתוך הגשמיות הפחותה, מתוך עומק החומריות נפעל ונביא את הגאולה השלמה. וזה לא יקרה בהכרח כפי שרצינו, וזה עלול לקחת שלבים, והשלבים לא תמיד יתרחשו בקצב שאנחנו רוצים, ועוד הרבה טענות תהיינה לנו, והרבה חלומות עתידיים להתנפץ, אך כשנבדוק היטב בדברי רבותינו, ולמעלה מכך בכתבי קדשנו, נמצא כי דווקא דרך זו היא שחפץ בה ה'. וידוע מאמר רבותינו בשיר השירים רבה על עולי הגולה בימי בית שני, שגם הם לא היו שבעירצון מהצורה בה נגאלו, וז"ל (שיר השירים רבה פרשה ה ב) - "רחצת את רגלי, מטינף עבודה זרה, יודעת הייתי שאבק של אותו מקום משיאני לעבודה זרה אעפ"כ דודי שלח ידו מן החור, אמר ר' אבא בר כהנא וכי מה טיבו של חור זה להיות מגדל שרצים, אלא כך אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע כל נסים שעשית לי על ידי כורש, לא היה מוטב לעשותן לי על ידי דניאל, ועל ידי אדם צדיק, אעפ"כ מעי

שוחחתי לפני זמן מה עם יהודי, אשר חיתן כבר כמה וכמה ילדים והתאונן על מצב מחירי הדירות, ועל כך שאי אפשר לקנות דירה במציאות הריאלית של ימינו. בשלב מסוים אמר בחצאי-בדיחות הדעת, כי טוב לו שהמחירים בשמים, ושהוא לא מעוניין שירדו. לפליאתי מדוע טוב לו במצב הנוכחי, השיב כי היום כולם מבינים שאי אפשר לקנות דירות, ולכן הוא יכול להתחייב על דירה לכל ילד, וממילא אף אחד לא מצפה שיקיים, אבל אם 'חלילה' ירדו המחירים, עלולים לצפות ממנו שבאמת יקנה לילדים דירות...

מעבר לחיוך המר שעולה על השפתיים למשמע הדברים, אני חושב שיש כאן משל לנושאים הקריטיים שעומדים על סדר יומנו ברמה הציבורית, ובמובנים רבים אנחנו מתנהגים כמו אותו יהודי. השאיפה למלכות ה', לבנין המקדש, להחלת חוקי התורה במציאות היומיומית - שאיפה זו נמצאת אצלנו באזור הנוחות של סידור התפילה, של המאוויים, של החלומות בני אלפיים השנים והסיפורים המרטיטים על הסבא והסבתא שחלמו להגיע לארץ-ישראל. לכל היותר התבטא הדבר בתיקון חצות ובנסיון להתחבר לאבלות על החורבן. אבל אם תאמר ליהודי שנוצרה מציאות ריאלית, בה ניתן להגשים את אותם חלומות, בה ההשתדלות שלנו היא הרבה יותר מאשר פעולה סגולית, אלא השתדלות כמו כל השתדלות שעושים בענייני פרנסה, רפואה וכדומה - בדרך-כלל יקטלג אותך בין ההזויים, אלו שאינם מבחינים בין חלום למציאות, בין ירושלים של מעלה, של הסידור והקינות, לירושלים של חשבון הארנונה ומחלקת התברואה.

אך זאת בדיוק הסיבה שבעבורה באנו לעולם - להפוך את החלום למציאות, להגשים אותו, לצקת לתוכו תוכן ממשי. ובעומק הדבר,

וחוסר נכונות להניף את הדגל של המלכת ה' על הבריאה. אם באו יראי ה' לשלטון בשביל לקבל תקציבים ולנסות בתוך המערכת הרקובה המורדת בה' למנות כמה שופטים 'שמרנים' או 'מנים' - אז ה' יכול להסתדר גם בלעדינו. הוא שולח אותנו לאופוזיציה, כדי שמשם אולי נחשב מסלול מחדש. אולי נבין, שבאנו לעולם כדי לקדש את שמו, ושמי שקיבל בידיו כח פוליטי - מחובתו לנצל את הכח הזה כדי להרבות כבוד שמים, להפוך את החלומות למציאות ממשית, באותו מהלך שה' מוליך כאן כבר מאה שנה ויותר.

מתי נזכה לשמוע את השם 'קרבן פסח' במסגרת הדיווחים על המשא ומתן הקואליציוני? מתי נזכה לשמוע, שהוקם צוות מומחים במשרד המשפטים לבחינת דרכי העברת הסמכויות היעילות ביותר מבתי המשפט החילוניים לבתי הדין הרבניים? מתי נשמע על בית הדין המיוחד שימונה לבחינת כשרותם של כל המורים והמורות בישראל, לבחון האם הם יראים את ה' מספיק בכדי להיות ראויים ללמד את ילדי ישראל? מתי נשמע על דיון יסודי ביחס לכיבוש עבר הירדן המזרחי? מתי נזכה לשמוע את שם ה' כגורם המרכזי בכל דיון פוליטי, מדיני, בטחוני וכלכלי?

אלו הם הלקחים שחייבים להפיק מהשיבה באופוזיציה. אפשר היה לחבר שמים וארץ, להפוך את הגאולה למציאות ממשית, ולא עשינו זאת. העדפנו להפוך את הגלות לנוחה יותר, את החורבן לנעים יותר. את הגאולה השארנו לעתיד לבוא. אבל הקב"ה הראה לנו, כי מבחינתו, הגאולה כבר הגיעה, זה אנחנו שלא יודעים לקבל אותה בשתי ידיים. ממילא אין כל טעם בלהמשיך כפי שהיה. אילו ה' היה חפץ בגאולה שאינה קשורה למעשינו כאן, שאינה חלק מובנה מההיסטוריה - הוא היה מביא אותה כבר מזמן. הוא לא רצה שסתם נסבול. אבל הוא רוצה שנביא את הגאולה מתוך המציאות, כחלק מהמהלך ההיסטורי, ואת זה סרבנו להבין, ועל-כן נשלחו הנציגים של יראי ה' לערוך חשבון נפש על דרכם. מי יתן ונזכה לקחת את הדברים אל הלב, ונדע כיצד באמת נשתמש בכלים האדירים שה' נתן בידנו, כדי להביא אותו סוף לשכון בתוכנו, כפי מטרת הבריאה. ■

המו עלי". מו"ר הגר"ש זילברמן זצ"ל נהג להביא מדרש זה ולהוסיף - "אנחנו רצינו שהחפץ חיים יקים את מדינת ישראל. אבל מה לעשות שהקב"ה רצה את בן-גוריון..."

בימים אלו, בהם מוטל עלינו להתבונן במהות החורבן ובדרך לתיקון אותו קלקול נורא שירד לעולם ואופף אותנו כבר קרוב לאפיים שנה, נוצרה הזדמנות מיוחדת השנה להעמיק את חשבון הנפש, וזאת לנוכח המצב הפוליטי שנוצר לאחרונה. משנאי ה' הרימו ראש, כרתו ברית אלו עם אלו כדי לדחוק את יראי ה' ואת אלו המייצגים את הציבור המאמין מהגה השלטון, והדבר נעשה בדרך בלתי-טבעית בעליל. הרשעים לא שכנעו לפתע המונים להצביע בעדם, הם לא התחילו להוליד ילדים רבים, הם פשוט גנבו את השלטון בריש גלי, ויצרו מציאות חסרת תקדים של עריצות המיעוט בסיוע אויבי ישראל כנגד רוב העם. הדבר אומר דרשני, ועלינו לפשפש במעשינו כדי לראות מה עלינו לתקן.

ובנקודה זו בדיוק יש מקום להעמיק ולהבין. יראי ה' ישבו סביב הגה השלטון במשך שנים רבות, ובראש הפירמידה עמד אדם, שייצג את הציבור המסורתי, שהזהות היהודית חשובה לו, גם אם אינו מדקדק בקלה כבחמורה. היה מקום לקוות, שנתקדם לעבר הגשמת החלומות, שנפעל למען החלת חוקי התורה בארצנו, שנעשה משהו בענין בנין המקדש, שנסלק את הגויים מקרבנו. הקב"ה השפיע שפע אדיר על דורנו, ובמקום בו היה הדבר חשוב לנו - השפע זרם באין מפריע. כלכלה מהמשגשגות בעולם, יציאה ממשבר הקורונה לפני כולם, תל"ג גבוה לאין ערוך מכל מדינה באזור, ועוד הישגים רבים שהפכו את ישראל למקום, בו אדם שמחפש איכות חיים ברמה הגשמתית שמח לחיות בו. אין כל ספק, שאילו היינו מפנים את מאווינו לדברים החשובים באמת, למה שמעניין אותנו כיהודים, בראש ובראשונה לכינון בית חיינו, להקמת מלכות התורה, להרחבת גבולות ארצנו, לגירוש הגויים - אין כל ספק שאותו שפע שירד בגשמיות היה יורד ביתר שאת ברוחניות. תחת זאת, קבלנו דשדוש במקום, חוסר מעש, שימור המצב הקיים כאידיאל



במיוחד עכשיו



למה הלכנו לטייל בשומרון!

**בואו לגלות חבל ארץ ירוק
ופורח לכל המשפחה**



לכל המידע על אתרי השומרון:
tourshomron.org.il

מועצה אזורית

שומרון

"עֹדָה תִּפְעֵי
בְּרָמִים
בְּדָרִי
שְׁמֹרֹן"

מתי תמלוך בעיון? הרב דוד שלום הרץ

וכך ישב לו להתבונן על הדבר, על משמעות החורבן, על האבלות על הצער, על הציפיה לישועה, והוא ראה שחסר לו משהו, חסרה לו אבלות אמיתית. **ואז** התגלתה לו תוכנה עמוקה, שבאמת טוב לו עם החיים כמו שהם, עם סדרי הלימוד והתפילה, עם התורה והמצוות, החיים יפים, נוסעים במסלולם, הוא מתעלה במעלות התורה והמצוות ובתיקון המידות, לידיו מתחנכים בדרך התורה והמסורה, בדרך ישראל סבא, ביתו בנוי על אדני התורה, רק שלא תהיינה הפרעות והכל יכול להמשיך ככה על מי מנוחות, ורק שלא ישל ח"ו בעבירות, ויוכל להמשיך ללמוד בהתמדה, ובעז"ה יזכה לחיי נצח נצחים בעולם הבא, בעולם שכולו טוב. ולעצבות ואבלות מה זו עושה...

הוא היה חייב לעשות משהו, הוא לא יכול להשאיר את זה כך. איך יתכן, שחורבן בית המקדש לא נוגע לו ולא מעציב אותו. הוא קם והלך לתחנת האוטובוס הקרובה בדרך לכותל המערבי, אולי שם אל מול החורבן הקב"ה יפתח את ליבו [אף שבימים כתיקונם לא הרבה היה נוסע לשם, כי זמנו יקר לו, ויכול היה להספיק עוד כמה דפי גמרא, רק לפעמים, כשהיה מזדמן לו טרמפ הלוך חזור, היה נוסע להתפלל אל מול אבני הכותל].

לאחר תפילה נרגשת שה' יפתח את לבו, ואחר אמירת פרקי תהילים, משהו התחיל לחדור לליבו, פסוקים ומאמרים החלו לשוט במחשבתו.

הנה בסוף מעשה המשכן אומרת התורה - "וידעו כי אני ה' אלהים, אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם, אני ה' אלהים" (שמות טו טו). ובמדרש (נמד"ר נשא יג ו) ויזמר לויכות נפס"ר

[א] **הוא** היה אברך יקר, יקר מאוד, מבני העליה שבחבורה. יומו היה מתחיל בהשכמה קודם 'עלות', שיהיה מעורר השחר, אחרי סדר לימוד לפנות בוקר היה מתפלל עם הנץ כותיקין, ותפילתו בנחת ובמתינות 'כמונה מעות'. שלושה סדרים מלאים היה שקוד על תלמודו, שקוע היה כולו בלימוד התורה ובקיום מצותיה, תענוגות העולם והבלי הזמן לא נחשבו בעיניו, שגור על לשונו מאמרם ז"ל - "העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוודור כדי שתכנס לטרקלין". לכן כל מעשיו היו מכוונים לשם, לחיי העולם הבא, לשכר הגדול של 'עין לא ראתה', לקרבה ולדביקות העצומה של 'שובע שמחות את פניך נעימות בימניך נצח'. ולכן ההסתפקות במועט לא כבדה עליו, והזריזות וההתמדה לתורה ותפילה לא קשתה לו, כי המטרה היתה השכר הצפון לצדיקים לעתיד לבוא. בתפילתו לה' בקשתו היתה שיוכל ללמוד בנחת בלא שטרדות העולם יפריעו לו מעיסוקו בתורה. וכן משמיא קזכו ליה שלא היה לו עול פרנסה, וכן שאר טרדות לא היו לו, וכך ישב שקוד על התורה ועל העבודה, והשיג בקיאות גדולה בתורה וגם בחריפות ובפלפול כוחו גדול.

[ב] **כהתקרב** ימי בין המצרים, הוא למד את דיני האבלות כדי לקיימם כהלכתם באופן היותר ראוי, מבלי להקל בקולות שונות. וכך הימים המשיכו לאיטם, ובלוח השנה כבר נראה ר"ח אב, וחומרת האבלות עולה. אבל הוא הרגיש, שלבו כל עמו, דיני ומנהגי האבלות נותרו רק בחיצוניותו, ולא הצליחו לחדור פנימה ללבו ולרגשותיו. הוא ידע בנפשו, שהצער אינו מגיע מעומק הלב, וגם ידע, שלאחר י' אב בחצות, כל האבלות והצער יפוגו כלא היו.

ציון", שאימתי הקדושה תשכון בארץ - כשימלוך ה' בציון. וכמו שאומרים בקדושה של שבת אחרי שאומרים 'קדוש' ו'ברוך' - "ממקומך מלכנו תופיע ותמלוך עלינו... תתגדל ותתקדש בתוך ירושלים עירך... ימלוך ה' לעולם". וכן במוסף - "ממקומו הוא יפן ברחמים ויחון האומרים שמע... והוא ישמיענו ברחמיו

שנית... הן גאלתי אתכם...".
אנו מצפים למלכותו וקדושתו בזה העולם, שאף שמלאכים ושרפים ורובא רבבות משרתי א' מברכים ומשבחים ומעריצים את שמו בשמי השמים, מכל מקום רצונו שדווקא אנחנו בעולם שלנו נקדש את שמו, ורצונו ורצונו שהקדושה תחול ושתשרה לגמרי בעולם שלנו ע"י ששכינתו תשרה בציון. וכל זה על פי הפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כג, לב), שרצון הקב"ה להתקדש כאן בעולם החומרי והשפל שלנו בתוך בני ישראל. וכן אמרים בברכת קדושת השם בר"ה ויוה"כ, אחר שאומרים 'אתה קדוש

ושמך קדוש' - "ובכן תן פחדך... ומסיימים - "ותמלוך אתה ה' לבדך על כל מעשך... ככתוב בדברי קדשך ימלוך ה' לעולם", ששמו אינו מתקדש בעולם עד שימלוך ה' בציון. וזהו סוף שירתם של ישראל כשהיו במעמד הגדול והנורא של קריעת ים סוף, ובסוף השירה שהם שרים לה', מה הם אומרים - "תבאמו ותטעמו בהר נחלתך, מכון לשבתך פעלת ה', מקדש אדני כונוני ידיך", ואז - "ה' ימלך לעולם ועד" (שמות טו יז).

וכל זמן ששכינתו אינה בציון, והיא מסולקת מהארץ, ישראל חסרים את מעלתם, הארץ חסרה את מעלתה, וגם כבודו יתברך כביכול אינו כראוי, וכמו שאומר ירמיהו הנביא לקב"ה - "אל תנאץ למען שמך אל תנבל כסא כבודך" (ירמיהו יד, כב), וכתוב בתהילים - "כי לשמך תן כבוד, על עמך

ויהי ציוס כלות משה) - "א"ר יהושע תנאים עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל עד שהם במצרים, שאינו מוציאם משם אלא ע"מ שיעשו לו משכן וישרה שכינתו ביניהם, כמ"ש 'וידעו כי אני ה' אלהיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם'. ע"מ לשכני בתוכם, וכיון שהוקם המשכן וירדה השכינה ושרתה בתוכם... רב אמר, דבר שלא היה משונבא העולם עד עכשיו, נעשה באותו היום, שמשונבא העולם ועד אותה שעה לא שרתה שכינה בתחתונים, אלא משהוקם המשכן ואילך..."

רש"ב"ו אמר דבר שהיה ופסק וחזור לכמות שהיה, שכן אתה מוצא מתחלת ברייתו של עולם שרתה השכינה בתחתונים כמ"ש (נבאש"ט ג) "וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן" וגו' וכיון שנסתלקה השכינה בעת שחטא אדם שוב לא ירדה עד שהוקם המשכן...".

ובן עוד פסוקים ומאמרים הרבה, שמכולם נלמד שתכלית העולם ותיקון העולם הוא חיבור שמים וארץ, הורדת השכינה לארץ, וזה פסגת השלימות של עם ישראל ששכינתו יתברך שרויה בתוכם ומקדשתם ומרוממתם, ומשיגים ע"י כך את קרבתו וקדושתו. וכל זה בעולם שלנו עולם הזה, עלמא דשיקרא. כן, בעולם הנמוך והשפל שלנו, רצונו יתברך הוא לקדש אותו ולהאיר אותו.

ובמוז שאנו אמרים בקדושה - "נקדש את שמך בעולם, כשם שמקדישים אותו בשמי מרום", כאן בעולם שלנו, בעולם הזה, אנו רוצים ששמו יתברך יתקדש. המלאכים והשרפים מקדישים את שמו למעלה בשמי מרום, ואנו מקדישים את שמו בארץ, ואומרים 'קדוש' ו'ברוך' [שעלידי זה בעצם אנו אומרים את הקדושה שהמלאכים אומרים בשמי מרום], ובסוף אומרים "ימלך ה' לעולם אהיך

שכינתו בעולם, מה עם בניו של הקב"ה שאינם יכולים לעבוד אותו במקדשו והם חסרים את קרבתו, כל אלו כל שנה ושנה חסרים, וכל שנה שעוברת זה עוד שנה שהיה חסר בה גילוי כבודו יתברך, במקום ששהיה השנה הזאת שנת הארה וגילוי פניו, שנה שהשכינה שורה בעולם הזה, במקום זה להיפך ח"ו, וכל שנה ושנה מתגדל החסר, שמתווספת עוד שנה לחורבן ולחילול ה', ועומק החסרון נהיה יותר ויותר.

מהורהר במחשבתו קם ונשא תפילה לה', את תפילת אסף בתהילים (פ טז-ז) -

"אֱלֹהִים צב-אוֹת שׁוֹב נָא,

הבט משמים וראה ופקד גפן זאת.

וכנה אשר נטעה ימינך, ועל בן אמצתה לך.

שרפה באש כסוּחה, מגערת פניך יאבדו.

תהי ידך על איש ימינך, על בן אדם אמצת לך.

ולא נסוג ממך תחינו ובשמך נקרא.

ה' אֱלֹהִים צב-אוֹת הַשִּׁיבֵנוּ, האר פניך ונושעה". ■

על אמתך" (מילים קטו ב), ואומר - "עזרנו אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנו על דבר כבוד שמך" (שם עט ט). וכל שנה שעוברת ועדיין אין קדושה, אין שכינה, אין קרבת אֱלֹהִים - זה הפסד לנו, הפסד לעולם, וגם חילול ה', שעוד שנה העולם שומם ומחולל. העולם, שהיה צריך להיות מקום לעם ישראל, שיושב בארצו ועובד את ה' במקדשו, וכדכתיב בפרשת בחוקתי, שבסוף כל הברכות, התורה מסיימת עם הברכה שהיא תכלית הכל (ויקרא כו יא-יג) - "ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם. והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאֱלֹהִים ואתם תהיו לי לעם". ובמקום זה - איך עם ישראל נראה, איך ירושלים נראית, איך שמו יתברך נראה, איך, איך...

[ד] ואז הוא הבין, שעד עכשיו מחשבתו היתה על עצמו, שהחיים שלו יסעו במסלולם בנחת. אבל מה עם כבודו יתברך, שח"ו מחולל, מה עם רצונו לשכון כבוד בארץ, מה עם ביתו החורב ושועלים מבזים מקום

רוכשים יחידת קרקע חקלאית פרטית
וספציפית למשך שנת השמיטה תשפ"א

זוכים להבטחה מפי הגבורה 'וציויתי את
ברכתי' כבר בהצטרפות 'בשנה השישית'

נרשמים בטאבו בנאמנות למשך שנת
השמיטה תשפ"ב ע"י אגודת שמיטה

מפקירים בכניסת השנה עם שלט
הפקר ומשביתים את השדה ממלאכה

מקיימים את מצוות השמיטה 'והשביעית
תשמטנה ונטשתה' 'ושבתה הארץ' בהידור!

בשנת השמיטה הזו מקיימים את המצווה הנדירה בכל חומרותיה וזקדוקיה לכל השיטות בהכוונתו המלאה של עמוד ההלכה הגאון הגדול רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א ובברכתם והמלצתם של מרנן ורבנן גדולי הדור!
לא שכירות, לא שותפות ולא קניין לזמן. בעלות אמיתית בטאבו!

מסלולי הצטרפות:
אמה / ד' אמות / ד' על ד' אמות

להצטרפות טלפונית או לתיאום סוכן עד הבית:

074-7087717

ניתן להצטרף גם בעמדות 'נדרים פלוס'



אבא, אֲנַחֲנוּ גַם יוֹלָדִים
לְזִמּוֹת לָקִים אֶת הַמִּצְוָה
הַנְּדִירָה שֶׁל הַשְּׁמִיטָה?

**בְּדַאי, אֶפְלוּ
בְּהִדּוּר. עִם קֶרֶע
בְּבַעֲלוֹתֵינוּ מִמָּשׁ!**

מדריך מעשי לחיבת שנת השמיטה הרב שמואל קרלינסקי

מכירה וכדו]. אדרבה - מצוות התלויות בארץ הן הכלים שבאמצעותם ניתן לזכות לקבל את קדושת ארץ ישראל.

כך כתב השפת אמת (פרשת שלח): "ובאמת הקדוש ברוך הוא מסר לנו מצוות התלויות בארץ

אשר בכח מצוות אלו נוכל להוציא מכה אל הפועל אותה חמדה גנוזה ולכן ניהם הקדוש ברוך הוא אותם [לאחר חטא המרגלים] במצוות נסכים וחלה שלא יפול לבכם כאשר אותן הגדולים [המרגלים] חפשו ולא מצאו [את הקדושה] כי ע"י אלו המצוות ימצאו מתנת א"י".

ומוסיף וכתב: "וכן אמר מו"ז ז"ל עפ"י מאמרם ז"ל 'הנותן בורר לחבירו צריך לתת לו דרך, כי נותן - בעיני יפה נותן. כמו כן המתנות שנתן לנו הקדוש ברוך הוא - נתן לנו גם הדרכים שנוכל לקבל המתנה".

משמעות הדברים, שהקב"ה נתן לנו את ארץ ישראל, שהיא אחת משלוש המתנות הגדולות ביותר [נדברי רשב"י ברכות ה.], והוא נתן לנו גם את הדרך לזכות במתנה, והדרך לכך היא קיום מצוות התלויות בארץ.

לבן מצווה על כל אחד ואחד לחפש כיצד יוכל הוא לקיים את מצוות שביעית, על ידי שתהיה לו גינה בחצירו ויקיים בה את הלכות שביעית כדת וכדין.

הגינה של ה'נתיבות שלום'

בישוב טלזיסטון הממוקם על הרי ירושלים, היתה ל'נתיבות שלום' זי"ע דירה, אליה היה

"הש"מך לך פן יהיה דרך עם לְבָבְךָ בְּלִיעַל לְאֹמֶר קָרְבָה שְׁנַת הַשְּׁמִטָה" (דברים טו ט).

יש לומר כאן דרך רמו, שצריך להיזהר מאוד שלא נרגיש בלב צער וכאב מכך שעוד מעט קרבה שנת השבע.

והנה יש להתבונן כיצד יכול האדם לזכות לאהוב את שנת השמיטה, ולהאהיב אותה גם על בני ביתו. לכאורה שנת השמיטה היא רק איסורים ואיסורים, פחים מסתיחים, וכאב ראש מה אפשר לקנות ומה לא ואיפה...

נתבונן מעט מה עשו גדולי הדורות כדי לחבב עליהם את שנת השמיטה.

לקיים מצוות שביעית

מסופר על האדמו"ר ר' אהרון מבעלזא זי"ע, כשעלה ארצה והשתקע בתל אביב, ביקש שישתלו גינה בחצר ביתו שברחוב אחד העם וירכשו את כל הכלים הנחוצים למלאכת העידור, הניכוש וההשקיה.

היו מחסידיו שתמהו לפשר הבקשה המשונה, שהרי בבעלזא לא גידלו צמחים. ברם משהגיעה שנת השמיטה והאדמו"ר ביקש מעובדי הגינה שיגנוו את כל הכלים והזהירם לבל יעשו שום פעולה הגובלת באיסור, הבינו כי כל מגמתו בשתילת הגינה לא היתה אלא כדי לקיים את מצוות השמיטה בהידור (ממילתם ח"צ).

מצוות התלויות בארץ אינן עול על צווארנו שאנו מחפשים להפטר ממנו ח"ו נכמו היתר

ישנה מצווה לדאוג לתפארת ארץ ישראל. ארץ ישראל היא ארצו ונחלתו של מלך מלכי המלכים, ומצווה עלינו לדאוג לידיה. כתוב בתורה על ארץ ישראל - 'תמיד עיני ה' אליך בה'. אם כך הדבר, שהקב"ה מסתכל על הארץ הזאת כל הזמן - היתכן שאנו נניח אותה לא מטופחת? צריך נוי, צריך פרחים, שיהא נעים לעין.

מקור הדברים הם במשנה במסכת בבא בתרא (ד:), האומרת: "מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה". מבארת הגמרא שם את הטעם, משום נוי העיר - שנוי הוא לעיר כשיש מרחב לפנייה.

רש"י מבאר, שדין הרחקת אילן מן העיר הוא תקנה מיוחדת שחכמינו תקנו משום "תפארת ארץ ישראל", כדי להבטיח את היופי החיצוני של הערים בארץ ישראל.

הרמב"ן בחידושו אומר שם, שהבנתו של רש"י מוכרחת מתוך דברי עולא, וז"ל: "כיון שאמר עולא דמשום נוי העיר הוא, פשיטא ליה שאין תקנה זו אלא בארץ ישראל, אבל בחוץ לארץ אין מן הדין שיעכב ולא תקנו בה כלום, הלואי שתינוול בפני יושביה".

ובן שנינו בערכין (ג:), - "אין עושין מגרש [מקום ריק] שדה [מקום אילנות וזרעים], ומסביר רש"י את הטעם - שמחריב את נוי העיר.

תכלית היופי והחמדה

הרב יצחק זילברשטיין שליט"א אומר (משוקי חמד צנא צנא נחלא מד:), במקום של תלמידי חכמים יש במיוחד לדאוג ליופי של המקום. זאת הוא

פורש למנוחה מפעם לפעם. שם יכל לשבת בשקט ולעמול על כתיבת חידושי תורתו, במעוט טרדות והפרעות. בדרך כלל, היה נוסע הרבי לטלז-סטון ביום שני, ושב לירושלים ביום חמישי, בו היתה קבלת קהל. גם בעת שהותו בדירתו בטלז-סטון קבל קהל, מידי יום שלישי.

היה זה ערב שביעית, כאשר נכנס הרבי לראשונה להתגורר בדירה. הדירה היתה מוקפת חצר, והרבי הביע את רצונו לשתול צמחים בגנה, כדי לזכות ולקיים את מצות השמיטה על כל פרטיה ודקדוקיה. הזמן לפני שנת השמיטה היה קצר. מיהרו להביא שתילים מתאימים, ביניהם גם דקלים, אותם בקש הרבי לטעת, כדי שלולביהם יזכירו את הנענועים ורגשי זעקת 'אנא ה' הושיעה נא'.

שמוחי דשא טבעי נפרסו וחוברו לקרקע. הצמחים הושקו היטב במשך ימים אחדים, כדי שיקלטו בקרקע לפני שביעית ויוכלו לקיים בהם בשמיטה את המצווה היקרה של 'ושבתה הארץ שבת לה'.

ובך היה הרבי יושב בחצר הבית וכותב את תורתיו, ומתענג לחזות בקיום המצווה של 'שבת שבתון יהיה לארץ'.

[מהסוגרת 'צנמיצות אבות' (של חסידות סלונים) - סיפורים לנוער על ארץ ישראל]

ארץ ישראל יפה

מלבד מצוות שביעית שזוכים לקיים כאשר יש לנו גינה יפה, יש סיבה נוספת שבגללה ראוי לטפח גינה יפה בחצר ביתנו, לטעת פרחים וורדים ועצי סרק וכדומה, ולא להשאיר את הקרקע שוממה.

ואל הנחלה, וישלח לנו גואל משיחו במהרה בימינו אמן".

לענין זהו עומק דבריו הנפלאים של החת"ס (ספ"ג ל), הכותב שבארץ ישראל, כשרוב ישראל שרויין על אדמתה, עצם העבודה בקרקע - מצוה היא, משום ישוב ארץ ישראל, וכדי להוציא את פירותיה הקדושים, ועל כך ציוותה התורה - 'ואספת דגגך'. וכך מצינו בכוז הצדיק, שהיה ראש הסנהדרין, ובכל זאת היה מתעסק בעבודת הקרקע, כנאמר (וי"ג ג) - 'וְעֵתָהּ הָלֵא בְעוֹ מְדַעְתָּנוּ אֲשֶׁר הָיִית אֶת נְעוּרֹתָיו הִנֵּה הוּא זָרָה אֶת גֶּרְן הַשְּׁעָרִים הַלְּיָלָה", שעסק בגורן השעורים משום מצוה זו.

מוסיף החתם סופר - ואין היתר לאדם להשתמש לגמרי ממצוה זו, 'וכאלו תאמר לא אניח תפילין מפני שאני עוסק בתורה, הכא נמי לא יאמר לא אאסוף דגני מפני עסק התורה".

לכאורה דבריו הם פלא גדול מאוד, הרי תפילין הם מצווה המוטלת על גופו של אדם, הדוחה לימוד תורה, ואילו ישוב הארץ אינה מצווה המוטלת על גופו, ומדוע ידחה לימוד תורה?

יתכן וטמון בדבריו גם מה שכתבנו. גם תלמיד חכם צריך לדאוג שתהיה לו חיבת הארץ, וללא מעשים בפועל לא זוכים לחיבת הארץ. לכן כל אחד צריך לדאוג לעסוק קצת בישוב הארץ, כשם שכל ת"ח צריך לעסוק קצת בכבוד שבת - לחבב את השבת.

מתוך הספר שיצא לאור בקרוב בע"ה - 'ונטעתם' - מצוות נטיעת אילנות בארץ ישראל. לפרטים ניתן ליצור קשר בדוא"ל 8436092@gmail.com

לומד מהציווי בתורה לדאוג ליופי ערי הלוויים, כמו שמבאר שם החינוך את טעם המצווה שלא לשנות מגרשי ערי הלוויים ושדותיהם, שבמקום ששם החכמה, צריך להקפיד יותר על היופי. וז"ל: "לכן היה בדין להיות אותן הערים אשר יד הכל שוה בהן ולב הכל עליהם" [יורו משפטן ליעקב ותורתך לישראל], להיותן בתכלית היופי והחמדה" (ספ"ג הסימן מנ"ה ע"ב).

ככל שרבה השראת שכינה במקום, כן רבה רמת הנוי והיופי הנדרשת לגביו. אשר על כן דרושה הקפדה על נוי העיר ותפארת של ארץ ישראל. יתרה עליה ההקפדה על נויין של ערי הלוויים. מרובה יותר החרדה לנויה של ירושלים, ככתוב - "יפה נוף משוש כל הארץ" (ספ"ג מ"ח), ושוקי ירושלים עשויים להתכבד בכל יום מפני הטיט (כ"ט" על ספ"ג ט), ועל הכל - נוי ויופיו של בית מקדשנו ותפארתנו. כמבואר ברמב"ם (פ"ב ה"מ"ה ב) - "מצוה מן המובחר לחזק את הבנין ולהגביהו כפי כח הציבור שנאמר 'ולרומם את בית אלהינו, ומפארין אותו ומייפין כפי כחן, אם יכולין לטוח אותו בזהב ולהגדיל במעשיו - הרי זה מצוה".

הדרך לחיבת הארץ

נוסף קצת נימה אישית. מאז שזיכני ה' יתברך וזיכתי לטעת כמו ידי בחצורי עצי פרי, אני מרגיש הרבה יותר חיבת הארץ. כשם שבשביל לאהוב את השבת צריך כל אדם - אפילו תלמיד חכם - לעשות מעשים בפועל, כמבואר בשו"ע או"ח סימן רנ, כך גם צריך לעשות מעשים בפועל בשביל לאהוב את הארץ הקדושה, מצווה שבה תלויה הגאולה, כמו שכתב בספר 'טבור הארץ' - "אין לך מצוה גדולה מזו, לחבב ארץ אשר המלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא חפץ ביקרה, ודורש אותה תמיד, ועיני ה' אהיך בה. ובזכות זה נבוא במהרה אל המנוחה

שכר מצוות בארץ-ישראל הרב ישראל רוזנברג

נצטוונו עליהן בחו"ל הוא בשל המציאות, שאין חו"ל מקום המיוחד לקיום המצוות!*

ויש להתבונן בדברי הרמב"ן הנ"ל - **כי עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה'** ולפיכך אמרו בספרי... **ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה**". ויש להבין מהי המעלה בכך שהיא שקולה כנגד כל המצוות, שכן ענין זה מצינו בכמה מצוות כמו במצות ציצית ומילה ועוד, ולכאורה יש לבארו בכל מקום בנוגע לנקודה אחרת!**.

ועי' ברמב"ן בדרשתו על קהלת, שם כתב - **וכמו שאמרו חכמים (בבבא מצ 3 ע' ה) 'הוי זהיר במצוה קלה כמצוה חמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות, ופירש שמצוות לא תעשה יודע חומרן וקולן מן העונשין, אבל מצוות עשה אינן ידועות... ואני מפרש, שהיא הפלגה בשכר, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות כמה הוא גדול, אפילו הפחותה שבהן תהיה לפניך גדולה מאד, שאין כל העולם כדי בשכרה...**

מכל מקום, יש מצוות ששכרן מרובה כגון מה שאמרו (בבבא מצ 3 ע' ה) "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים", ואמרו (בבבא מצ 6 ע' ה) "ותלמוד תורה כנגד כולם". ויש מצוה ששקולה כנגד הרבה מצוות, כגון שבת ועבודה זרה ששקולין כנגד כולן, וכן דירת ארץ ישראל... וכן הצדקה חמורה מאד... עכ"ל.

[*] ועוד מבואר, שזה שה' הוא אהי הארץ, הוא פסוק מפורש - **"תמיד עיני ה' אהיך בה"**.

[**] ראוי לעיין בספר מיוחד שכתב על כך מרן המשגיח הגר"ש וולבה זצ"ל בשם "המצוות השקולות", והוא מנה שם שבע מצוות שאמרו עליהן חו"ל ששקולות כנגד כל המצוות שבתורה, ועוד אחת שהביא הטור.

ידועים דברי הרמב"ן (ויקרא י"ט ט"ז), שהארץ בענין מעלת קיום המצוות בא"י, ובא"ד כתב בזה"ל - **"ומן הענין הזה אמרו בספרי (דברים י"א ט') 'ואבדתם מהרה' - אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ, היו מצינים במצות שכשתחזרו לא יהיו עליכם חדשים וכו' וכן אמר ירמיה (ג' ט"ז) הציבי לך ציונים... והנה הכתוב שאמר ואבדתם מהרה ושמתם את דברי אלה וגו' אינו מחייב בגלות אלא בחובת הגוף כתפילין ומזוזות ופרשו בהן כדי שלא יהיו חדשים עלינו כשנחזור לארץ, כי עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה'.** ולפיכך אמרו בספרי (דברים י"א ט"ז-ט"ח)... **ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה וכך הוא בתוספתא דע"ז (ט"ז א)..."**

ועי' בתשו' הרשב"א (מ"ט ס"ה קל"ד) שכתב כדברי הרמב"ן, ובתו"ד כתב בזה"ל - **"והוא יתברך נקרא 'אהי הארץ' ומיוחדת לו ולא לשרי מעלה... וכתוב 'תמיד עיני ה' אהיך בה'.** ועיקר מצות התורה כולן בארץ הן **עד כי כמה מצוות אינן נוהגות כלל אלא בארץ**". ומבואר, שמה שמצוות התלויות בארץ אינן נוהגות אלא בארץ-ישראל ולא בחו"ל - אין זה מחמת שרק בא"י צוותה לנו התורה על מצוות אלו מחמת ששם אנו בעלים, ובגלות אין זו אלא דירת עראי והארץ אינה שייכת אלינו, ולא היתה בכלל הבטחת אבותינו וכו' ועוד נימוקים הדומים לזה, אלא ודאי שהמצוות מצד עצמן ראויות להתקיים גם בחוץ לארץ, והטעם לפטור שם הוא משום שאין חוץ לארץ ראוי למצוות בעצם! ! והוא ממש כדברי הרמב"ן הנ"ל, שכתב שם שהאבות לא שמרו את כל המצוות בחוץ לארץ, ועל זה אמר הרשב"א, שלא רק האבות, אלא גם אותנו - מה שישנן מצוות רבות שלא

זכרו את הארץ וזלגו עיניהם דמעות קרעו בגדיהם וקראו את המקרא הזה וירשתם אותה וישבתם בה ושמרתם לעשות, אמרו - 'שקולה ישיבת ארץ ישראל כנגד כל המצות שכתורה', חזרו ובאו להם לארץ ישראל. וזהו שאמרו ששקולה ישיבת ארץ ישראל כנגד כל המצות ובלבד, שלא יעשה בה עבירה, אבל אם עשה בה עבירה הוא נענש יותר בארץ מבחוצה לארץ, ועל כן צוה הקב"ה לסלק כל מכשול ומוקש ומתעה ומסית ומדיח מהארץ ורוח האזהרות...".

ומבואר מדבריו, שמה שאמרו חז"ל ששקולה מצות ישיבת הארץ כנגד כל התורה, הוא מצד השכר והעונש שבמצות, שכל עשייה בארץ ישראל שווה הרבה יותר ממה שאותה עשייה נעשית חוץ לארץ.

וכן כתב הנצי"ב בהסכמתו לספר אהבת חסד, וז"ל - "והנפקא מינה בזה הוא לענין שכרה, דחוקי התורה, אפילו מצות שאין תלויות בארץ ונוהגות אפילו בחוץ לארץ - מכל מקום מיוחדות המה בארץ ישראל יותר, ומשום הכי נקראת התורה 'אהי הארץ', כמו שכתב הרמב"ן ז"ל, **ואם כן שכרה יותר הוא בארץ מבכל מקום**, משום הכי ביאר הכתוב דגם על מצות כיבוד אב ואם שהיא מצות חובת האדם ואין נפקא מינה בזה בארץ ישראל מבכל התבל, מכל מקום היא גם מצוה חקית **ושכרה יותר על האדמה וגו'** - הרי שלמד מיסוד דברי הרמב"ן הנ"ל, שמשום זה מצות ישוב ארץ ישראל שכרה גדול בהרבה.

וכן כתב האדמו"ר מסאטמר (י"א) משה סי' קצ"ג) - "מי שהוא צדיק תמים ומקיים כל התורה כולה ואינו עובר על שום דבר חס ושלום הוא לו לזכות גדול אם יושב בארץ ישראל עד אין לשער אף לדעת הפוסקים שאין מצוה בעיקר הישוב בארץ ישראל אבל כל התורה ומצות **שעושה**

ומשמע מדבריו, שבא לבאר, שהגם שחז"ל אמרו שאין אתה יודע מתן שכון של מצוות, עדיין מצינו בחז"ל שגילו במעט מצוות הפלגת שכון, וכן עונשן, ולזה נתן דוגמאות, ומהם היא מצות ישיבת ארץ ישראל, ששקולה כנגד כל התורה כולה, ומשמע שהכוונה היא מצד השכר, ששכרה שקול כנגד כל התורה.

ונראה, שאין הכוונה וההדגש על המצוה של ישיבת בא"י עצמה, הגם שזה כלול, אלא כמו שביאר הענין בדבריו עה"ת, שהיא שקולה כנגד כל התורה, כי עיקר המצוות נתנו לקיים שם, והיינו שס"ל, שכאשר אמרו חז"ל, ששקולה ישיבת בא"י כנגד כל התורה - התכוונו לומר שהשכר של כל מצוה בא"י שקול כנגד כל התורה בחז"ל, היות שהתכלית הנרצית מלפניו היא שהמצוות תקוימנה בא"י, ולכן לא היו האבות מדקדקים במצוות בחז"ל, כי לא לשם נתנו, כמו שביאר הרמב"ן באריכות שם.

ובאמת כן הוא מסברה, שאם אכן המצוות נתנו בעיקרן להתקיים בא"י, אזי ודאי שאין להשוות את השכר של מי שמקיים את המצוה כעיקר כוונתה בעת שנתנה, לזה שמקיים אותה בתנאים שלא במסגרתם היתה עיקר הכוונה.

ועד"ז מצינו בעוד מקורות, שדברי חז"ל הנ"ל מכוונים לשכר ועונש.

כתב בספר תורת המנחה לתלמיד הרשב"א (פ"טס ל"א 97 618), וז"ל - "ובכאן רמז משה רבינו ע"ה כי ישיבת הארץ שקולה כנגד כל המצות דכת' (פסוק 6) וירשתם אותה וישבתם בה ושמרתם לעשות את כל המצוה הזאת, כלומר הישיבה לבדה היא שקולה כנגד כל המצות. וכן אמרו רז"ל (ספרי ל"א) מעשה בר' אליעזר בן שמוע ור' יוחנן הסנדלר שהיו מהלכין לנציבין ללמוד תורה אצל ר' יהודה בן בתירא כיון שהגיעו לנציבין

שבמקדש, וע"ז נאמר 'את מקדשי תיראו' - מורא
ממש" (דליות יחזקאל ח"ג דף שנט).

ו"ל הבן איש חי בספרו אדרת אליהו (ע"ה"ט פ"ר
כי תטא) - "וזה יובן מ"ש דוד המע"ה "כי טוב יום
בחצריך מאלף", רוצה לומר הגם שבחוץ לארץ
יש שמחה בימים טובים יותר בשביל שהם עושים
ב' ימים, ובארץ ישראל אינם עושים אלא יום
אחד. עם כל זה הוא יותר טוב וחביב אצלי אותו
היום האחד שהוא בחצריך מאלף ימים טובים
שאעשה בחוץ לארץ, יען כי בחרתי הסתופף
בבית אהי מדור באהלי רשע, היא חוץ לארץ,
שהיא ארצות הגויים, ואין באיכות שלה קדושה".
ומשמע מדבריו, שמעלת ויתרון העבודה ביום
אחד של הימים טובים הוא אלף פעמים יותר טוב
מב' ימים של חוץ לארץ.

עוד כתב הבן איש חי בספרו בן יהודע דבר
נפלא, שמדת חסידות בחוץ לארץ יש לו חשיבות
של מצוה בארץ ישראל. דהנה איתא בגמ' - "כל
הדר בא" דומה כמי שיש לו אוה" (כמויות ק"ה),
וכתב בבן יהודע בזה"ל - "נ"ל בס"ד, שידוע,
שבכל מצוה משותף בה מצות קבלת אהותו
יתב', כי צריכים אנחנו לשמור המצוה בכוונה
זו, שהוא יתברך אהינו ואנחנו מקיימים מצוה
שציונו בשביל שהוא אהינו, והנה יש מצוות
שאינן לא מדאורייתא ולא מדרבנן אלא הן בתור
חסידות לקדש עצמנו כמותר לנו ולא שייך לכוון
בהן שאנחנו מקיימים מצותו בשביל שהוא
אהינו וציונו בזה, כי באמת לא ציונו בכך, ואם
כן לא יהיה משותף במצוות כאלה שהן בתורת
חסידות מצות קבלת אהותו יתב'. אך עם כל זה,
כיון שאנחנו עושים מצוות אלו בארץ ישראל
שציונו הקב"ה להתקדש בה בקדושה יתרה -
חשוב כאילו ציונו במצוות אלו, שאנחנו עושים
אותן כדי להתקדש על דם בקדושה יתירה כמותר
לנו, ובעבור מצוות אלו שהן בתורת חסידות
לקדש עצמנו כמותר לנו, אמר 'כל הדר בחו"ל
דומה כמי שאין לו אוה', ר"ל יש מצוות שעושה
אותן דומה בהן כאילו יש לו אוה בעשייתן...".

וראה גם בחידושי חתם סופר (גיטין מז) על
הגמ' "כל הדר בחו"ל כמי שאין לו אוה", שכתב -

בארץ ישראל חשובין הרבה יותר בכפלים על
ידי שהוא במקום הקודש בארץ ישראל, ולכן
חשובה ישיבת ארץ ישראל ככל התורה כולה
אף להסוכרין שאין מצוה בעיקר הישוב, יען שכל
התורה ומצוות שעושה שם חשובין הרבה יותר
אף בזמן הזה, וכבר ביארתי דלפי עניות דעתי
כולי עלמא מודי בזה, אף הרבינו חיים ז"ל ואין
חולק... אבל העומדים שם בנסיונות ואין עושין
שם עבירה כל שכן דחשיבי טפי, ואין קץ למתן
שכון, ויהא חלקי עם עובדי ה' יתברך באמת
בארץ ישראל".

ועד"ז מצינו בדברי גדולי הדורות בכמה
אופנים.

ובספר 'ישורון' (כרך ל' במאמרו של הרב יחזקאל גולדנבר
עמ' תפ"ח) הובאה אגרת נוראה מהמקובל הגדול ר'
יצחק אייזיק כהנא תלמידו של הגאון ר' יצחק
אייזיק חבר, וז"ל - "כן ידענו בבירור מפי קדוש
ה' הגאון מוהר"ר חיים מווילאזין ז"ל על ענין
מעשה ששאלו ממנו נידון שילוח כסף הקדשים
לפה, והשיב כי התורה ועבודה הנעשה שם אף
רבע שעה יקר בעיני ה' מלימוד ישיבותיכם כל
היום בארץ הטמאה" [1].

ו"ל הג"ר יחזקאל סרנא זצ"ל - "אכן הנחמה
היחידה, שכמו שהפגמים באה"ק עולים למעלה
ראש, כן גם הזכויות הן מקודשות למעלה למעלה
וכמ"ש ז"ל חביבה כת קטנה באר"י מסנהדרין
גדולה בחו"ל ולפי ערך זה כל המעשים, כי
המעשים מתקדשים ועולים בימים המקודשים
ובמקומות המקודשים... ולפיכך מצות ישוב א"י
נוהגת גם כעת, ואין אנו בני חורין להבטל ממנה,
אבל העבודה קשה היא מאד מהעבודות הקשות

[1] "כנסתי עם קבוצה של גבירים מדרום אפריקה
להגר"ח קניבסקי עם שאלה מאוד מעניינת. הראנד הדרום
אפריקאי לא שווה הרבה לעומת השקל הישראלי. השאלה
שלהם היתה אם להשתמש בכסף הזה כדרום אפריקה ואז
יוכלו להרוויח לכאורה הרבה יותר, או לתרום לתורה בארץ
ישראל, אבל אז עם הראנד יוכלו להרוויח לכאורה הרבה
פחות, ענה להם רבי חיים [קניבסקי]: "תורת ארץ ישראל
גוברת" [מפי הרב יחזקאל בויאר שליט"א].

שנקט בפשיטות, ששכר אריכות ימים דכבוד אב ואם הוא רק בארץ ישראל.

ועי' בספרנו 'קונטרס בארצות החיים', שהארכנו הרבה בס"ד דברי חז"ל (ממוטט עה):
"אמר אביי **וחד מינייהו עדיף כתרי מינו**", האיך דברי חז"ל נתקיימו בכל הדורות עד היום הזה, וכמו שכתב בספר עלי שור (מ"א דף רפג) - "**איין ספק, כי בן עליה מתעלה בא"י כפליים מאשר בכל מקום אחר בעולם...**" וכע"ז הבאנו מעוד הרבה, ומובן מאליו, שכן אדם שערכו הוא כפלים משל חברו, יהיה שכרו לעת"ל ג"כ כפלים משל חברו.

שכאשר אמרו חז"ל, ששקולה ישיבת א"י כנגד כל התורה - התכוונו לומר שהשכר של כל מצוה בא"י שקול כנגד כל התורה בחו"ל, היות שהתכלית הנרצית מלפניו היא שהמצוות תקוימנה בא"י

והנה אנו מתפללים בהשתפכות הנפש קודם קבלת עול מלכות שמים בקר"ש - "אבינו האב הרחמן המרחם רחם עלינו ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצותיך ויחד לבכנו לאהבה וליראה את שמך... מהר והבא עלינו ברכה ושלוש מארבע כנפות הארץ ושבור עול הגוים מעל צווארנו ותולכנו מהרה קוממיות לארצנו".

וכתב ע"ז רבינו יהודה בן יקר בזה"ל - "לבסוף אמר 'ותולכנו קוממיות לארצנו', מה ענין גאולת ארץ ישראל לכאן, לפי דאמר בספרי - מעשה בר' יהודה בן בתירה ור' מתתאי שהיו יוצאין חוץ לארץ והגיעו לפטילוס וזכרו א"י. זקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקראו בגדיהם ואמרו - כתיב 'וירשתם אותה וישבתם בה ושמרתם לעשות' - אמרו - ישיבת א"י שקולה כנגד כל המצוות..." הרי שחלק מעצם בקשת קיום המצוות ולימוד התורה הוא שיבוא הדבר ויתקיים על ידינו בארץ ישראל, היות ששם שקול הענין כנגד כל התורה.

וז"ל הרמב"ן בדרשת ראש השנה - "**כי עיקר כל המצוות ליושבים בארץ ה', ולפיכך אמרו**

"שאפילו קריאת שמע שקורא בחו"ל איננו כקורא בארץ ישראל, כי גרשוהו מהסתפח בנחלת ה', וזהו מוסר גדול, אך מ"מ נ"ל לא אמרו אלא בעבד כנעני, אבל גדולי ישראל תלמידי חכמים עוסקי תורה - עליהם נאמר 'ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה', ומלאכי (ג' 6) - 'ואהיה להם למקדש מעט' (יחזקאל י"א טו) - זה בית רבינו שבבבל (מגילה כט)".

וכן מצינו מפורש בתורתנו הקדושה, שהיא מפליגה באופן מיוחד בתאור השכר על קיום מצוות בארץ ישראל.

כבר הובא לעיל מהנצי"ב, שכונת התורה בשכר מצות כיבוד אב ואם - "למען

יאריכון ימיך ולמען ייטב לך על האדמה אשר ה' אלהיך נתן לך" - שהכוונה היא שבארץ ישראל יש יותר שכר בקיום מצוות, ואפילו במצוות השכליות, ועד"ז מצינו בעוד מקורות מחז"ל וראשונים.

איתא במכילתא דרשב"י (פרשת יצו כ יב עמוד קנב, והובא גם במדרש הגדול שמות כ יב עמוד טכו, וחו' ללמד מן הראשונים) בזה"ל - "למען יאריכון ימיך על האדמה ולא בגולה ולא בתושבות"[*].

ועוד עיין במדרש הגדול (דברים פרשת ואמתן ה טו עמוד קס) - "למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך על האדמה אשר ה' אלהיך נתן לך" - כשאתם על האדמה יש אריכות ימים, ויש טובה מצויה, הא אינן מצויין לא בגולה ולא בתושבות", וכן הוא במדרש תנאים (דברים עט עמוד נב, ע"ע).

ובספורנו (שמות כ יב) כותב בזה"ל - "על האדמה - בשמירתם תזכה לזה שאותו אורך ימים תקנהו בשבתך על האדמה שלא תגלה ממנה".

ועיין במעדני יום טוב (נצלות פ"א סימן ז אות ט),

[*] ופירש הרד"צ הופמאן זצ"ל, כי 'תושבות' הן מקומות שהיהודים נתישבו שם בחוץ לארץ, כמו אלכסנדריה של מצרים והעיר רומי.

"חכם לב" יקח מצוורת

הצמנת מיוחדת לקיים מצוות נזירות התלויות בארץ



לקראת שנת השמיטה הבעל"ט הצליח בס"ד ארגון
"ונטעטעם" להשיג שטח חקלאי וכרם חדש כדי לקיים
בו בהידור רב מצוות נדירות התלויות בארץ.

**בקניית עץ והקרקע שתחתיו,
בכרם מסודר, הינך מקיים:**

↓ מצוות ישוב ארץ ישראל ❁ שמיטה

❁ ערלה ❁ כרם רבוע ❁ מתנות עניים

🕯 כיכורים במהרה כיימין

מתוך הסכמת הגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א:

עץ קניץ 34
קניץ קניץ 34
קניץ קניץ 34
קניץ קניץ 34
קניץ קניץ 34
קניץ קניץ 34
קניץ קניץ 34
קניץ קניץ 34
קניץ קניץ 34
קניץ קניץ 34

מכירת העץ לצמיתות!

במחיר של 300 ₪

כל הקניינים בהדרכת ובהכוונת

הגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א

להצטרפות ולקבלת דף מידע:

untatem@gmail.com

לברורים: 053-318-2860

בספרי יורשת וישבת בה ושמרת לעשות' -
ישיבת אר"י שקולה כנגד כל המצוות, וכך
שנויה בתוספתא דע"ו, וזה מה שהוציאני
מארצי וטלטלני ממקומי עזבתי את ביתי
נטשתי את נחלתי נעשיתי כעורב על בני
אכזרי על בנותי לפי שרצוני להיות טלטול
שמתי [אולי צ"ל 'נשמתי'] בחיק אמי".

ומצינו בדרשת האדמו"ר מקלויזנבורג
זצ"ל בזה"ל - "עיקר העבודה של בני
ישראל צריך להיות בארץ ישראל (סג"ס: סינו
הנמשך סג"ס), ועליהם לבקש ולהתחנן לאביהם
שבשמים שיזכו לעלות לגור שם. כמו שהיה
בכל הדורות שכל איש ישראל היה מקוה
ומיחל שבימי זמנותו יזכה לעלות לארץ
ישראל ולעבוד שם את ה' באהבה באימה
וביראה, בכל בית בישראל היה קופת צדקה
עבור עניי ארץ ישראל והכניסו שם כסף
בכל הזדמנות, ובשעה שתמכו בעניי ארצנו
הקדושה נכספה נפשם והשתוקקו מתי אזכה
אף אני לעלות להשתקע בארץ ישראל, וכן
הנשים לפני הדלקת נרות היו מפרישות ממון
לקופת רבי מאיר בעל הנס. בתקוה זו חיו
היהודים והיו אומרים וזועקים מעומק לבם
לשנה הבאה בירושלים שאף אם השנה לא
יזכו לכך לכל הפחות לשנה הבאה בזמן כזה
כבר יהיו בירושלים" (שפע חיים נדושות מורשי" פרשת
עקב תשמ"ד).

והג"ר מנחם מגדל משקלוב זצ"ל בסיום
הקדמתו להגהות הגר"א על שו"ע יו"ד,
שנדפס בשנת תקס"ו זמן קצר לפני שעלה
ארצה, כתב בזה"ל - "וזכות אדמ"ו הגאון
ז"ל יעמוד לי ולכל ישראל לשוב למקומנו
האמיתי אל ארץ חמדה טובה ורחבה
שנחיל ה' לאבותינו. ויחד לבבנו שם
לאהבה וליראה אותו בלבב שלם, ויחזיר
לנו מצוותינו לעבוד אותו באמת ובתמים,
ויכרית כל הקמים המבדילים בין רם על כל
רמים ובין הבנים אשר בעפר נתונים כי הוא
מנחם ציון בבני ירושלים ובבנים".

קיבוץ גליות קודם למשיח ולבני המקדש הרב חיים דוידוביץ'

והולך ומתרבה - כך גאולתן של ישראל שנדמה לאור, וכך היה בימי מרדכי ואסתר¹.

פשטות דברי הגמרא היא, שיש טבע קבוע לגאולתם של ישראל, והוא שתחילתה היא קמעה קמעה, כאשר עדיין חושך הגלות בתוקפה. נמצא איפוא, כי מאחר ותחילת הגאולה הבאה במצב של 'לא זכו' היא קיבוץ גליות וירושת הארץ, הרי שהם מתרחשים כאשר ישראל הוא במצב של 'כי אשב בחושך' הגלות. וכיון שלגאולה שני מימדים - גשמי ורוחני.

יוצא איפוא, כי מצד שתי בחינות אלו נמצאים במצב של 'כי אשב בחושך' - מן הפן הגשמי, שאין הישועה והגאולה שלמה בעת קיבוץ גליות וירושת הארץ, ואין הרעות פוסקות לחלוטין מן הארץ. ואף במימד הרוחני רחוקה הישועה בעת קיבוץ גליות, כי עדיין אין אז תקומה של ממש לקומת העם הרוחנית, כמפורש בסוגיא דמגילה. זאת, מכיון שרק לאחר קיבוץ גליות נעשה דין ברשעים ומתרומת קרן הצדיקים², וודאי שעדיין חסר אז גילוי כבוד ה' המובטח לעתיד לבוא להיות באופן של 'עין בעין יראו בשוכי ה' ציון'. וכפי שאכן עלתה לנו בימינו, שהשעה משחקת לרשעים המורדים בקונם, עבדים משלו בנו פורק אין מידם, וכבוד התורה ומחזיקיה מושפל עד עפר, על אף שמכל מקום רבה הישועה שהושיענו ה' מן האומות שבקשו רעתנו.

בן מתבאר עוד מדברי הגמרא, כי גם השיבה לעבודת המקדש באה זמן רב לאחר קיבוץ גליות, כי היא עתידה להיות לאחר תקומת העם הרוחנית. שכן רק לאחר הרמת קרן הצדיקים הנרמזת בברכת

במאמר הקודם התבאר, כי היעוד המובטח בפסוק 'לכן נאם האדון ה' צבאות אביר ישראל הוי אנהם מצרי ואנקמה מאויבי' (6 מ) מקביל לקיבוץ גליות עליו העמידו חז"ל את ברכת 'תקע בשופר' בתפילת העמידה, והתבאר כיצד נכלל בזה גם הנקמה בגויים וירושת הארץ מיושביה, אשר לכן הסקנו כי נבואה זו מתגשמת במאורעות המתרחשים בימינו בעשורים האחרונים.

בעת קיבוץ גליות שורד עדיין החושך ברוחניות ובגשמיות ואין ירושלים והמקדש בנויים

המקרא ודברי הגמרא במגילה יז: הנסמכים עליו שהובאו במאמר הקודם מוכיחים, כי יש סדר לגאולה, וקיבוץ הגליות ותקומת קומת העם בגשמיות קודמת לכל התקדמות אחרת בגאולה, וביחוד הוא קודם לכל התקדמות בגאולת ותקומת העם הרוחנית, כפי שכל זאת הוכח במציאות.

דברי חז"ל מוכיחים עוד, כי תחילת כל גאולה היא כאשר המצב הוא עדיין בבחינת החושך אשר יכסה את הארץ. והוא כדבריהם המפורסמים בירושלמי (נרכות פ"א ה"א, יומא פ"ג ה"ב): "ר' חייא רבה ורבי שמעון בן חלפתא הוו מהלכין בהדא בקעת ארבל בקריצתא [בעלות השחר], ראו אילת השחר שבקע אורה, א"ר חייא רבה לרבי שמעון בן חלפתא בר רבי, כך היא גאולתן של ישראל, בתחילה קימעה קימעה, כל שהיא הולכת - היא הולכת ומאיר, מאי טעמא 'כי אשב בחשך ה' אור לי' (מיכה 10). כך בתחילה 'ומרדכי יושב בשער המלך' (ס"ב 3), ואחר כך 'ויקח המן את הלבוש ואת הסוס' (ס"ג 1), ואחר כך 'וישב מרדכי אל שער המלך' (ס"ג 1), ואחר כך 'ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות' (ס"ג 10), ואח"כ 'ליהודים היתה אורה ושמחה' (ס"ג 10). ופירש הפני משה: "כלומר הגלות הוא החשך והגאולה אורה, וכשם שהאור בשחר בא מעט מעט

[*] ובהעיר לב נמצא, כי מעלות השחר, אע"פ שחושך הלילה בתוקפו, מכל מקום מדאורייתא יש לו 'דין יום' גמור, אלא שמדברנו אין אנו יכולים להתייחס לעת האות כיום עד שירושג האור במציאות החיים, ודו"ק.

ותגדל תשוקתם לה' ולתורתו ויתרבה ישרם לפני בוא המשיח כמו שנתבאר בפסוקי המקרא^[***].

עיקר דברי הרמב"ם אודות העת המוכשרת לביאת המשיח ותפקידו, ומה שהכריחו לפרש כי המשיח יתגלה אחרי שוב הסנהדרין, וכך גם העיון במה שכתב בספר משנה תורה בענין המשיח (מל"ס ומלמנות פלקים פ"ג-ב) – כל אלה נשאיר למאמרנו בפרק י"א בפרשת וַיִּצְא חֲטָר מִגֹּזַע יִשְׂרָאֵל. אולם זאת יצא לנו לענייננו, שלרמב"ם היה פשוט כי המשיח יתגלה לאחר קיבוץ גליות ובנין הארץ, שהרי היעוד 'ואשיבה שופטיך' שכנגדו תוקנה ברכת 'השיבה שופטינו' בא לאחר יעוד 'אנחם מצרי ואנקמה מאויבי', שהוא יעוד קיבוץ גליות ובנין הארץ, שכנגדו תוקנה ברכת 'תקע בשופר', ואילו לדברי הרמב"ם יגיע המשיח רק לאחר העמדת השופטים כבראשונה, שהיא לאחר קיבוץ הגליות.

אמנם רב עמרם גאון כתב בסידורו, כי משיח בא קודם שנעשה דין ברשעים, אלא שגם הוא הבין בפשיטות, כי משיח בא לאחר קיבוץ גליות, וז"ל: **'וביוון שנתקבצו גליות בא משיח ועושה דין ברשעים, דכתיב 'ואשיבה ידי עליך ואצרף כבוד סיגך', וכתיב 'ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציק כבתחילה'.**

הרי שרבותינו הבינו בפשיטות, כי קיבוץ גליות ובנין הארץ שמרומז בפסוק 'לְכֹן נָאִם הָאֱדוֹן ה' צָבָה-אוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוּא אֲנַחֵם מְצָרֵי וְאֲנַקְמָה מְאוֹיְבֵי' יועד להתקיים עוד בטרם ביאת המשיח ובנין ירושלים והמקדש, ואף בטרם כל גילוי של גאולה רוחנית, כפי שאכן אירע בימינו. ■

'על הצדיקים' באה ברכת 'ובנה ירושלים' כנגד בנין ירושלים^[*], וברכת 'שומע תפילה' כנגד בנין המקדש^[**].

קיבוץ הגליות הובטח להיות קודם ביאת המשיח

יתר על כן, מבואר בדברי רבותינו איתני ארץ, שהבינו בפשיטות שקיבוץ גליות זה הנרמז בסוגיה זו – יועד להיות טרם ביאת רוח אפנו משיח ה'.

כי הנה כתב הרמב"ם בדבריו המפורסמים בפירוש המשניות אודות האפשרות לכינון הסנהדרין מחדש על ידי הסכמת כל חכמי ישראל (פניהדין פ"מ מ"א), וז"ל: **'ואני סבור שאם תהיה הסכמה מכל התלמידים והחכמים למנות איש בשיבה כלומר שיעשוהו ראש, ובתנאי שיהא זה בארץ ישראל כמו שהקדמנו, הרי אותו האיש תתקיים לו הישיבה ויהיה סמוך ויסמוך הוא אחר כך את מי שירצה. לפי שאם לא תאמר כן לא תהא אפשרית מציאות בית דין הגדול לעולם, לפי שצריך כל אחד מהם שיהא סמוך בלי ספק, והרי כבר הבטיח ה' בשיבתם באמרו 'ואשיבה שופטיך כבראשונה' (ישעי'ו ס' טו). ושמא תאמר שהמשיח ימנה אותם ואף על פי שאינם סמוכין, הרי זה מוכחש, לפי שכבר ביארנו בהקדמת ספרנו זה, שהמשיח לא יוסיף בתורה ולא יגרע ממנה לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה. ואני סבור שהסנהדרין תשוב לפני התגלות המשיח וזה יהיה מסימניו, אמר 'ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציק כבתחילה', ו'אחרי כן יקרא לך עיר הצדק', וזה יהיה בלי ספק כאשר ישיר ה' לבות בני אדם וירבו במעשה הטוב**

[***] אמנם במשנה תורה (פניהדין פ"ג ס"ב) הסתייג מעט הרמב"ם מקביעתו זו שאפשר להעמיד את הסנהדרין גם ללא האפשרות סמוכה ישרה, וכתב על כך: **'והדבר צריך הכרע'.** ואפשר, כי בכלל זה הוא העיקרון הרמב"ם עצמו 'שלא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו', ואי אפשר לקבוע מסמרות וסדר מדויק בשום דבר העתיד להיות (ראה עוד מה שכתב בשו"ת הרלב"ח בקנטרם המביחה: "האמנם בוקנותו חזר בו, כי ראה שלפי האמת אין ההקדמה הואת בפירוש הפסוקים שעליה בנה אריתו מוכררת, כי יש לאמר שיאמר שאותו היעוד אינו כי אם לאחר בא המשיח, ואז אי קושיא כלל איך ישובו הסנהדרין אם אין כח ביד כל החכמים לסמוך, שהרי אליהו ע"ה עתיד לבוא עם המשיח והוא סמוך קיים בנפח ונפש ויכול לסמוך לכל בתי דיני ישראל, גם המשיח בעצמו על פי ממה שאמרו רז"ל בפירוש הפסוק המיועד עליו וְנִשְׂאָה, יכול לסמוך לכל מי שיהיה ראוי כמו שמסך משה רבנו ע"ה לשבעים וקנים".

[*] כיום, רובה של ירושלים המקודשת [שככללה מה שמכונה 'כפר סילואון] אינה מיושבת בורע ישראל, ומלבד הריבונות היהודית הרשמית בעיר קדשנו מקור חיינו, והגישה החופשית יותר לעיר, אין ממש שינוי מהותי מהמצב שהיה בעיר העתיקה במאות השנים האחרונות.

[**] כן כתב מהרש"א בסוגיא דמגילה (ט"ז), ומה שכתב רש"י (ס"ג ד"ה ס"ה) על ברכת 'ובנה ירושלים' – 'אחר ישוּבו לבית המקדש', הוא מתפרש על השיבה לבית המקדש ולא על בנינו. ועל כל פנים, הרי לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, ואין ללמוד ממה שלא ארע אלא על דרך השלילה, כלומר – המציאות הוחיכה שקיבוץ גליות ובנין הארץ קדם לבנין ירושלים והמקדש, כפי שאכן נראה מן הסוגיא דמגילה, אבל אי אפשר לקבוע מסמרות במה שעתידי להיות.

התורה כבר השיבה על שאלה זו, אבל ידועים דברי החזו"א שביעית סי' י"ח אות ד' 'והא דכתיב וכ"ת מה נאכל וגו' וצויתי את ברכתי, אין הכונה הבטחה שלא תבוא לידי פיקוח נפש ע"י חסרון תבואת שנה שביעית, אלא הבטחת ברכה בשביל שמירת שביעית... והבטחה זו אפשר שיגרום החטא לקפחה וגם הברכה אינה אלא

לכל ישראל, אבל היחיד יוכל ללקות בשביל חברו... ולא אמרה תורה לסמוך על הברכה להמנע מהשתדלות המחויבת בדרכי הטבע', ולכן מסתבר שהמדינה תתאים לצורך כך מנגנון כמו קרן השתלמות המיועדת לשנת שבתון אחת לשבע שנים, ובמשך ששת השנים יפרישו החקלאים מרווחיהם לאותה קרן

וממנה יחיו בשנה השביעית (וזה כמובן לא מדייק ולא מפורט, אלא על מן הסתם הכיוון). במציאות המתוארת, מסתבר שתוספת הוצאה זו היתה מתגלגלת אל הצרכן, ומחירי הפירות והירקות היו יקרים יותר, שהרי הוצאות החקלאי נשארו כשהיו ואילו הרווחים הצטמקו, ונמצא א"כ שכל הצרכנים היו משלמים במשך שש שנים את פרנסת החקלאי בשנה השביעית. אבל בינתיים כאשר לא כל החקלאים שומרים שמיטה, אין אפשרות לחקלאי בודד לדאוג לעצמו בדרך כזו, שהרי הוא יצטרך להעלות מחירים, ואז הוא לא יעמוד בתחרות, כיון שהציבור יעדיף לקנות מהחקלאים הזולים יותר. ולכן נראה שמוטל עלינו לנהוג בהגינות עם החקלאים, ולא לגרום להם הפסד מחמת מתחריהם מחללי השמיטה, וליתר דיוק לא לגרום להם הפסד מחמתינו שאנו מעדיפים בכל השנים לקנות את הפירות והירקות הזולים ביותר, גם אם הם מגיעים מחמת חוסר הגינות תחרותית מצד מחללי השמיטה. ■

כמו בכל ערב שנת שמיטה, גם השנה מתפרסמת קריאה לציבור לתרום ל'קרן השביעית' לתמוך בחקלאים גיבורי כח שומרי שמיטה. המטרה כפי שהיא מוצגת בפרסומים אלה, היא לגרום לחקלאים להשבית את שדותיהם, כאשר בלי תמיכה כספית הם לא יסכימו לשבות בשביעית.

ולכאוף יש לדרון בזה, האם אכן מוטל על כל אחד מישראל לשלם כסף ליהודי שאינו מוכן לקיים מצוות ע"מ שיסכים לקיים מצוות תמורת תשלום? ואם יש חיוב או ענין כזה, הרי אין לדבר סוף ומדוע נטפלו דווקא למצוות השמיטה?

כתשובה לשאלה זו טוענים המפרסמים שישנה מצוה המוטלת על כל אחד מישראל שכל פיסת קרקע בארץ ישראל תשבות. ולכשתסתכל בדבר תראה שאין לזה מקור כ"כ משי"ס ופוסקים, ועיקר הנדון הוא על קרקע שנמצאת בבעלותו של אדם מישראל שהוא מחויב להשביתה גם אם הוא עצמו אינו עובד בה אלא אחרים, וכעין שביתת בהמה בשבת שחובת השביתה מוטלת רק על בעל הבהמה (עי' מנחת חינוך מ"ז ק"ג). וא"כ שבה ומתעוררת השאלה, האם מוטל עלינו לשלם כסף ליהודי שאינו מוכן לשמור שמיטה ללא תשלום.

ונראה לי ששאלה זו תלויה בנקודת המבט. מי שמגמתו היא להסתדר באופן אישי עם השו"ע, אפשר שיגיע למסקנה שבאמת אין טעם לשלם כסף לאדם כדי שיסכים לקיים מצוות; אבל מי ששואל את עצמו איך אמורה להראות ההתנהלות הציבורית, עשוי להגיע למסקנה שונה, וכדלהלן. נתאר נא לעצמנו את המצב האידיאלי, מצב בו כל החקלאים בארץ שומרים שמיטה, וכולם יחד שואלים את השאלה המתבקשת 'מה נאכל בשנה השביעית?', ואמנם



ברית עולם

הרב מנשה בן-יוסף

[פרק ד]

המבוקשת לישראל, נגלה אור פני מלך, והוא נגלה בכבודו, איך הוא מקור כל הטוב והשפע, אך חסר בשלימותם ובמעלתם של ישראל, שאינם מתחברים לתורה ולעבודה מתוך הכרה באמיתת התורה וברוממות העבודה, אלא מצד רצון בטובה ארצית ככל גויי הארצות.

ואילו במצב השני נתעלה תואר כלה, ונגלית מעלת ישראל איך עזה כמות אהבתם, והם דבקים בה', בין בטוב ובין ברע, אך טוב ה' אינו נגלה, ורצונו בטובת עמו אינו יוצא אל הפועל.

התיקון השלם הוא, שגילוי ה' כמטיב, ושפע הטבתו לישראל, לא יסתרו עוד את גילוי מעלת ישראל, ויחדיו יהיו שניהם תמים, לאור עולם.

מערתה, אם המצב הראשון נתגלה בעיקר בבית הראשון, והמצב השני בבית השני, הרי שמצב התיקון השלם עתיד להתגלות בבית השלישי, שיבנה במהרה בימינו.

ומצאנו בדברי הנביאים את תיאור מצב הבית העתיד להבנות, ומדבריהם נלמד כיצד יהיה הקשר העתיד בין ישראל לאביהם שבשמים.

בית המקדש השלישי - בחינת העולם הבא

בתורה נאמר על השבת (שמות לא יג) - "אך את שפתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי אני ה' מקושכם".

והדבר צריך ביאור, כי 'אות' הוא סימן לדבר שאינו נראה ונגלה, וצריך לעשות לו אות למען ידעו אותו. ואם ה' אומר, שהשבת היא אות על כך שהוא מקדשנו, הרי שמה שהוא מקדשנו אינו ידוע ונגלה, שעל כן צריך את השבת להיות לאות עליו. וקשה א"כ, איזו משמעות יש לכך

שני מצבי הקשר בין ישראל לאביהם שבשמים והמצב השלישי המקווה

נתבאר בפרקים הקודמים, שישנם שני מצבים המתארים כיצד עומדת כנסת ישראל לפני קונה.

המצב האחד הוא, שעם ישראל מבקשים טובה לעצמם, והקב"ה משפיע להם את השפע שהם מבקשים אותו. ועבודת ישראל היא לראות בה' את מקור טובם, לפנות אליו לקבל את השפע, ולעשות הישר בעיניו כדי שיהיו מרוצים בעיניו, להשפיע להם את שפע הטובה.

והמצב השני הוא, שמתגלית האמת והצדק שבעבודת ה' ובשמירת תורתו, כמה גדולה וכבוד יש בעבודת ה', וכמה אמת וצדק יש בתורה, וישראל מתאחדים יחד לעבוד את ה', ומוסרים את עצמם לתורה ולעבודה שלא ע"מ לקבל פרס.

ונתברר עוד, שהמצב הראשון שימש מיציאת מצרים ועד חורבן הבית הראשון, והמצב השני נתעצם ונתחזק בבית השני, ומשם והלאה היה הוא לעיקר מציאות הקשר בין ישראל לאביהם שבשמים.

ישני מצבים אלו יש בזה מה שאין בזה, שבמצב הראשון, בו ה' משפיע את הטובה

[*] הדברים נשאבו ממקור מים חיים דברי רבותינו בעלי חכמת האמת [ביחוד מדברי האר"י (פ"ח שעל מיעוט יחס פקק ט) ומדברי הגר"א (ליקוטים שסוף ס"ד ליקוט ט) ותלמידו ר"א חבר (צנזארו להילנות פקדי היכלא שפעלה)]. ואין כאן התימרות כלל וכלל לבאר את עומק דבריהם אל תכליתו, שדבריהם שגבו ועמקו במאד מאד, ומי ועמוד בסוד קדושים, אף כי אנוש כערכי, רק יש כאן נסיון להתחמם מרוחק כנגד אורן של חכמים, ולהבין על-פי דבריהם את הנוגע לדרכי העבודה והקשר עם ה' אלהינו.

פֶתַח הַשַּׁעַר הַהוּא בַשְּׁפָתוֹת וּבְחֻדְשֵׁים לִפְנֵי ה'." ונאמר (ישעיהו סו כג) "וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֻדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבַת בְּשַׁבְתּוֹ יָבֹא כָּל בֶּשֶׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמֵר ה'." זאת, מפני שענין השבת יהיה שייך לענין המקדש העתידי, ששניהם הם גילוי קדושת ה' על ישראל. ועוד צריך להתבונן בענין ר"ח, ואכ"מ].

נמצא, שהמקדש העתידי הוא בחינת העולם הבא, ובו תתגלה קדושת ה' על ישראל.

**נבואה לכל ישראל
ודעת ה' בימות המשיח**

העולם הבא מפורש ענינו בדברי חז"ל (בבלי פ"א, שבו צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. וכעין זה מבואר שיהיה בימות המשיח העתידים לבוא, שיהיו אז כל ישראל נביאים וידעו את ה',

התיקון השלם הוא, שגילוי ה' כמטיב, ושפע הטבתו לישראל, לא יסתרו עוד את גילוי מעלת ישראל, ויחדיו יהיו שניהם תמים, לאור עולם

מעטה, אם המצב הראשון נתגלה בעיקר בבית הראשון, והמצב השני בבית השני, הרי שמצב התיקון השלם עתיד להתגלות בבית השלישי, שיבנה במהרה בימינו

שיגווה וידבקו בו.

בכמה מקומות בדברי הנביאים מבואר, שלעתיד לבוא יהיו כל ישראל נביאים, כמו שכתוב ביואל (ג 5-6) "וְהָיָה אַחֲרַי כֵּן אֲשַׁפּוּךְ אֶת רוּחִי עַל כָּל בֶּשֶׂר וְנִבְּאוּ וְנִינְיָם וּבְנֹתֵיכֶם זְקֵנֵיכֶם תְּחַלְּמוּן בַּחֲזֹרֵיכֶם חֲזִינוֹת יָדְאוּ. וְגַם עַל הַעֲבָדִים וְעַל הַשְּׁפָחוֹת בְּיָמֵים הַהֵמָּה אֲשַׁפּוּךְ אֶת רוּחִי." וכן נאמר ביחזקאל (לג כט) – "וְלֹא אֶסְתִּיר עוֹד פְּנֵי מַתְּם אֲשֶׁר שִׁפְכְתִי אֶת רוּחִי עַל בַּיִת יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי ה'."

והרבה מצינו בדברי הנביאים, שהטוב המוכטח לעתיד לבוא, הוא ידיעת ה', כמו שכתוב (ירמיה לג 2) – "וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת אַחֵיו לֵאמֹר דַּענו אֶת ה' כִּי כֹלָם יֵדְעוּ אוֹתִי לְמַקְטָנָם וְעַד גְּדוּלְמָם נְאֻם ה' כִּי אֶסְלַח לְעֹנְוָם וְלִחְטָאתָם לֹא אֶזְכֹּר עוֹד." ונאמר (ישעיהו 64 ט) – "לֹא יֵרַעוּ וְלֹא יִשְׁחַתּוּ בְּכָל הַר קְדָשֵׁי כִּי מְלֶאכֶה הָאָרֶץ דַּעָה אֶת ה' כְּמִים לַיִם מְכַסִּים." ונאמר (מקבוק ד 7) – "כִּי תִמְלֵא הָאָרֶץ לְדַעַת אֶת כְּבוֹד ה' כְּמִים יִכְסּוּ עַל יָם."

שה' מקדשנו, אם אותה קדושה אינה ידועה לנו, וצריכים אנו לסימנים ולאותות עליה.

ופירשו חז"ל במכילתא שם (מסכתא פתחא פתחא 6), וזה לשון קדשם – "לדעת כי אני ה' מקדשכם. לעולם הבא, כגון קדושת שבת בעולם הזה, נמצינו למידין שהיא מעין קדושת העולם הבא, וכן הוא אומר מזמור שיר ליום השבת, לעולם שכלו שבת."

פרוש דבריהם, שהשבת היא אות לנו בעולם הזה, שה' הוא מקדשנו, והמקום בו תתגלה עלינו קדושתו של ה' אֵהֵינו, ונתקדש בה, הוא העולם הבא, ובזה העולם ניתנה לנו השבת לקדושה ולמנוחה, מעין עולם הבא, לאות על העתיד לבוא.

ועל-פניו ניתן להבין, כי העולם הבא המדובר עליו

כאן, הוא העולם שלאחר שית אלפי שנין של העולם הזה. אולם בספר יחזקאל נראה, שכבר בבית המקדש השלישי, תחול עלינו קדושת ה' מעין העולם הבא, שנאמר שם (יחזקאל לו כו-כז) – "וְנִתַּתִּי אֶת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכְכֶם לְעוֹלָם. וְהָיָה מִשְׁכַּנִּי עֲלֵיכֶם וְהִיִּיתִי לְהֶם לְאֵהִים וְהִמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם. וְיִדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי ה' מְקַדֵּשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּהִיּוֹת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכְכֶם לְעוֹלָם."

מבואר כאן בכתוב, שהמקדש בישראל יהיה לאות לאומות העולם, שהקב"ה מקדש את ישראל. ונראה, שלא יהיה הוא לאות לישראל, מפני שישאל לא יהיו צריכים עוד לאות על זה, מפני שהם כבר יבואו אל המצב הנרצה, בו תתגלה עליהם קדושת ה', והעולם הבא – שהשבת היתה לאות עליו – יתגלה עליהם כאן בעולם בשכינת ה' בתוכם במקדשו.

ונראה שזה הביאור במה שמצאנו, שבמקדש העתידי יבואו להשתחוות בו לפני ה' בכל שבת, מה שלא היה במקדש הראשון והשני, כמו שנאמר ביחזקאל (מ"א 2) – "וְהִשְׁתַּחֲוּ עִם הָאָרֶץ

יהיה מקום לבעלים אחרים. ואז יתקיים (סג כג)
"וְאַרְשֵׁתֶיךָ לִי בְּאִמּוֹנָה וְיָדַעְתָּ אֵת ה'".

השקמות הכוללת במצב זה

מצב זה הוא מצב שלם מצד ה' יתברך, שכן ה' מצדו משפיע את הטוב השלם, ועמו הקדוש מתעדנים בטובו. אך גם מעלת ישראל מתגלית במלא עוזה במצב זה.

וזוהי, כי שפע הדבקות האלהית אינו מושפע אלא בהשתוקקות עם הקודש לדבקות זו, ושפע הדבקות והנבואה וידיעת ה' שימשך לעם הקודש, תלוי יהיה בהשתוקקות בלתי פוסקת מצד ישראל להשיג ולידע את ה', וככל ששיגוהו - כן ירצו להשיג עוד ועוד, וכך לא יפסק השפע לעולם.

וכן כתב הגר"א (צט"ו) למ"ו ט"ז (ב) על הפסוק "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה" (שיר השירים ד טו), וז"ל - "והענין, כי בהתעוררות הזיווג, החסדים גוברים מאד, ומכבים את אש התאוה ולכן נפסק התאוה עד זמן גדול. אבל לעתיד לבוא, אף שתמלא הארץ דעה [את ה'] כמים לים מכסים, שכ"כ יפוצו נהרי הדעת... מ"מ תהיה שלהבת האהבה גדולה מאד, עד שלא יוכלו [המים] לכבות [את] האהבה... ולכן תתרבה ג"כ הדעת מאד, שכל ששלהבת האהבה גוברת יורד החסדים תמיד, כמים לים מכסים. וזהו מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה".

ותתגלה מעלתם ושלמותם של ישראל, בהיותם חושקים ורוצים לדבוק להשיג את האור האלהי.

השפע הגשמי בהכנה למצב השלם

בבית שני היו ישראל בצרה גדולה, ומשועבדים לגויי הארצות, ודווקא מתוך כך



תקראי אישי

ולא רק חילוק כמותי יש כאן בין הנבואה שבבית ראשון לנבואה של ימות המשיח, שבבית ראשון היו רק נביאים יחידים, ולימות המשיח יהיו כל ישראל נביאים, אלא יש כאן חילוק מהותי ופנימי, שבבית ראשון - עיקר הקשר עם ה' התבטא בהיותו מנהיג את ישראל ומשפיע להם את צרכיהם הארציים, והנביאים היו מורים לישראל את דרכי טובם הגשמיים, ולזה היה די בכך שיהיו נביאים יחידים בישראל, ודרכם ה' יגלה למלך ישראל היכן חונה מלך ארם נכמו שמצינו באלישע. אך לימות המשיח יהא הקשר בין ישראל לאביהם שבשמים קשר של דבקות והשגה בו יתברך, דוגמת העולם הבא, ולכן לא די בכך שיהיו יחידים בעם נביאים, אלא כל ישראל יהיו נביאים לדעת את ה'.

ועל זה ניבא הושע ואמר (הושע ז יט) - "וְהָיָה כִּיּוֹם הַהוּא נֶאֱמַר ה' תִּקְרָאִי אִישִׁי וְלֹא תִקְרָאִי לִי עוֹד בְּעֵלַי". ופירש הגר"א - "... שבין איש לאשתו יש שני ענינים, האחד הוא סיפוק הצרכים, שהבעל מספק לאשתו את צרכיה, והאחד הוא הדבקות והאהבה. ובבית ראשון, היה עיקר הקשר מצד סיפוק הצרכים שה' סיפק לישראל את צרכיהם, וע"ז קראוהו 'בעלי', אבל לעתיד יהיה עיקר הקשר מצד הדבקות הפנימית והאהבה העצמית ויקראוהו 'אישי', על שם האישות והאהבה".

ובזה יבואר גם מה שנאמר (סג טו) - "וְהִקְרַתִּי אֶת שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיהָ וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד בְּשֵׁמֹתַי". זאת, מאחר שכאשר היה הקשר מצד סיפוק הצרכים, נטתה כנסת ישראל אחר ע"ז, שכן אם הקב"ה הוא 'בעלי' המספק את הצרכים - אזי יש מקום [ח"ו] לפנות ל'בעלים' אחרים. אך כאשר הקשר יהיה רצון בחיבור ודבקות בה', לא

עיונים בדרכי העבודה

הרב אליהו ברים

[פרק לא]

האגודה הקדושה 'קדושת ציון', אך לא היה שם זמן לדיבורים... הדרשות המעניינות והאירוע המרשים כולו לא הותיר תשומת לב לכל דבר אחר..."

"כן, שלום ר' אליהו! אכן הכנס היה מיוחד ומרשים ביותר! לראות את כלל ישראל על גונו השונים מתכנסים יחדיו, סביב רעיון משותף, היה מרומם את הנפש ומשמח את הלב!"

- "אכן, אשרינו שזכינו, ואשרי מזכי הרבים שיצרו את הדבר הטוב והנפלא הזה. חשבת בזמן הזה על מה שדיברנו בשיחתנו הקודמת?"

"עברו עברו בשערים פנו דרך העם סלו סלו המסלה סקלו מאבן הרימו גם על העמים". (ישעיהו סג')

"שבעה שמות יש לו ל'ציה'ר... ישעיהו קראו מכשוף, שנאמר (מ"ז): 'ואמר סלו סלו פנו דרך הרימו מכשוף מדרך עמי', יחזקאל קראו אבן..." (סוכה נג).

- "שלום בן-ציון! עבר זמן מאז נפגשו לשיחה... אמנם התראינו בוועידה המרוממת של

המשך ברית עולם

לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם. וריותי נפש הכהנים דשן ועמי את טובי ישבעו נאם ה'."

עבודתנו בעת הזאת

זכינו והביאנו ה' אלינו לארצנו, והוא משפיע עלינו מפריה ומטובה, אלא שכל זאת נעשה בהסתר פנים, ואין גילוי שה' אלינו הוא העושה כל אלה.

וה' מעמידנו במבחן, אם נסתפק בטובה הארצית, ונשכח את ה' אלינו, או שנקרא ונאמר 'אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני' (שיר השירים ה ט) - לא די לנו בטובה הארצית, אלא רצוננו לראות את מלכנו. ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך. מודים אנו ומהללים, על כל הטובה שהטבת לנו, אך עיקר שמחתנו בה, הוא מצד מה שיש בה גילוי על אהבתך לנו, ותשוקתנו ותקוותנו - שתגלה אהבתך בגילוי. ונגילה ונשמחה בך.

ונדעה נרדפה לדעת את ה' כשחר נכון מוצא ויבוא כגשם לנו כמלקוש יורה ארץ (ישעיהו ג).

נתעלו למדרגתם שדבקו בה' שלא ע"מ לקבל פרס, ומסרו נפשם על התורה ועל העבודה. ונמצא, שהיתה הצרה וצמצום השפע, הכנה לתיקונו של בית שני, שכן רק מתוך דחק וקושי, נתעלו לעבוד שלא ע"מ לקבל פרס.

אולם במצב השלם של הבית השלישי, בו תתגלה מעלת ישראל, לא בהיותם עובדים שלא ע"מ לקבל פרס, אלא בהיות חשקם בטובה האמיתית ובדבקות האלהית - אז דווקא מצב של שפע ורווחה יגלה את מעלת ישראל, איך עם כל השפע והרווחה אין להם נחת והשקט, ואינם מוצאים מנוחה אלא בדבקות בה' אלהים. וזאת, כי הקשר עמו הוא הדבר היחיד שנותן משמעות של טוב אמיתי לכל טובות העולם, בהיות כולם באים ממנו ומאהבתו.

ואז יתקיים (יחזקאל לא יג-יז) - 'ובאו ורננו בפרוס ציון ונהרו אל טוב ה' על דגן ועל תירש ועל יצהר ועל בני צאן ובקר והיתה נפשם כגן רוח ולא יוסיפו לדאבה עוד. אז תשמח בתולה במחול ובחרים וזקנים יחדו והפכתי אבלים

נדיבות, אכזריות לעומת רחמנות. יש לשבור את המידות הרעות ולקנות את הטובות. אך שאלה שעלתה לי זה מכבר, האם ניתן לקבוע לגבי מידה מסוימת האם היא 'טובה' או 'רעה'? הרי לכאורה הכל תלוי בהקשר! לדוגמא, 'כל המרחם על האכזרים סופו שיתאכזר על הרחמנים'. זאת אומרת שמידה יכולה להיות לעיתים חיובית ולעיתים שלילית! במקום ובזמן שצריך להתאכזר – רחמנות היא מידה רעה! היא גורמת לאדם למעשה שלילי! וכמוכן גם להיפך!"

- **"שאלה** מצוינת. לפי דבריך יצא, שלא נכון לדבר על 'שכירת המידות' באופן גורף, כי אין זה נכון להגדיר מידות כטובות או רעות באופן מוחלט, אחר שלכל מידה יכול להיות שימוש חיובי! הבנתי אותך נכון?"

"כן..."

- **"יפה**. אז ראשית, אתה אכן צודק. במסילת ישרים, כאשר הרמח"ל מדבר בענין המידות, הוא מזכיר תמיד 'תיקון והישרה'. לא 'שכירה'. נראה לי שדיברנו פעם על המושג הזה. לא אמנה כעת את המקומות, אך תשים לב לכך ותראה שזה עקבי. אכן צורת העבודה על המידות היא בשני מישורים – לתקן את המידות הרעות, ולישר את המידות הטובות!"

"כן, אבל מאי אולמה דהאי מהאי? למה נכון לכנות מידות מסוימות כ'טובות' ואחרות כ'רעות', אם אלו כמו אלו יכולות לגרום לתגובות ולהתנהגויות חיוביות וגם שליליות?"

- **"זו** שאלה טובה! כדי לענות עליה עלינו לנסות להגדיר תחילה את המושגים הראשוניים של 'טוב ורע'! אחר שנדע מהו 'טוב' ומהו 'רע', נוכל לקבוע מהי מידה טובה שעלולה לשמש לרע, ועלינו לישרה, ומהי מידה רעה בעיקרה שגם בה ניתן להשתמש לטוב, שזהו תיקונה."

"נראה לי שעלית גבוהה מידי... ניתן לדעת מהו טוב מוחלט ומהו רע מוחלט? הרי יש האומרים על דבר מסוים שהוא טוב, ואחרים יאמרו עליו שהוא רע! הכל תלוי בבסיס של החינוך או ההשקפה של האדם. לא?"

"כן. התחלנו לדבר בעניין המידות הטובות ורעות. אמרת שהתבונה בה עסקנו רבות, לפיה למרות ההרגשה כאילו הערך שלי נקבע על פי מה שחושבים או אומרים הסובבים אותי – הרי שלמעשה אינני משתנה כלל לפי הדברים הללו, ואם כן בוודאי שלא זה מה שקובע מי אני ומה האיות או הרמה שלי. תבונה זו עומדת בבסיס לתיקון כל המידות הרעות ה'חברתיות'. התחלת בפירוט המידות הרעות אותן התבונה הזו משנה, והוספת דרך אגב, שיש תועלת בשימוש בשפה היומיומית המקובלת בפניו לעומת השפה של ה'ספרים' בעניין זה של המידות. בסיום הדברים אמרת, שעלינו להגדיר תחילה מהי מידה טובה ומהי מידה רעה."

- **"נפלא**. נכנסנו חזרה לעניינים... במה אתה רוצה לעסוק?"

"בסיום הדברים אמרת שתחילה עלינו להקדים הקדמה בעניין המידות בכלל ולהגדיר מהי מידה טובה ומהי מידה רעה. נתחיל בזה."

- **"בסדר**. מה אתה יודע בענין?"

"אה... ראשית צריך לבאר מהו הדבר המכונה בספרים 'מידות'. על כך הרחבת בעבר בשיחה שלמה. (פס' 1) מה שאמרת אז הוא, ש'מידה' פירושה איזושהו מהלך בנפש שגורם לאדם להגיב באופן מסוים למצב מסוים שקורה לפניו. לפי זה הסברת, שישנם בנפש מהלכים שגורמים לאדם להגיב ולהתנהג באופן חיובי. אלו מכונים 'מידות טובות'. ולעומתן, ישנן גם מהלכי נפש שגורמים לאדם להגיב ולהתנהג באופן לא חיובי, או אפילו שלילי, ואלו הן מידות רעות."

- **"יפה** מאוד! אני שמח לראות שאתה זוכר... זה היה לפני זמן רב מאוד..."

מדוע זה נקרא טוב וזה רע?

"נכון, אבל זה יצר לי מהלך בנפש, כך שאני זוכר את זה... רק מה, כאן יש משהו שרציתי לברר. בספרי המוסר וכדו' ישנם שמות ורשימות של מידות טובות ושמות ורשימות של מידות רעות. גאוה לעומת ענווה, קמצנות לעומת

רבה רעת האדם בארץ, וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום! הרי על כך בא המבול! כלומר, אנשי דור המבול נתבעו על כך שנהגו רע! זאת אומרת, שהיו יכולים לדעת גם בלא התורה שיש טוב ויש רע, מהו טוב ומהו רע, ושיש להתנהג בדרך הטוב ולסור מהרע! וזאת למרות שלא ניתנה תורה! לא זו אף זו, התורה אינה מצווה בפירוש על עניני המידות הטובות והרעות! כדאי לך לראות את דברי ר' חיים ויטאל בספר שערי קדושה, מה שכותב בעניין הזה. (מלק 6 עמ' 3) אצטט לך רק משפט אחד - 'והבן זה מאד, כי להיותם עקרים ויסודות לא נמנו בכלל תרי"ג המצוות התלויות בנפש השכלית, ונמצא כי יותר צריך לזהר ממידות הרעות יותר מן קיום המצוות עשה ולא תעשה כי בהיותם בעל מידות טובות בנקל יקיים כל המצוות. ראה שם כיצד הוא מוכיח זאת מדברי חז"ל."

"נו, אז איך לדעתך אפשר לדעת?"

"זו כמובן לא 'דעתי', אלא דבר פשוט ומבואר בגדולי החכמים. תקשיב טוב. הנחת היסוד, אותה יכול וצריך כל אדם הגון באשר הוא להבין - וזה גם מה שנדרשו כל באי עולם להבין עוד קודם מתן תורה - היא שאם העולם קיים, אזי אות היא, שיש מי שברא אותו ורוצה בו. אם העולם קיים - משמע הוא אמור להיות קיים... משמע עלינו להימנע מלהשחית אותו ולדאוג להמשך קיומו. זו הנחת היסוד. על כן, כל דבר שבמהותו פוגע בקיום העולם הוא דבר שאסור לעשות, ודבר שבמהותו תורם לקיום ותיקון העולם - הוא הדבר הרצוי להיעשות. מה אתה אומר?"

"אה... הגיוני..."

"מצויין. ומכאן תצא ההגדרה. טוב, פירוש עניינו, שלמות. ולעומת זאת, רע, פירושו חסרון. השחתה. קלקול. כלשון הפסוק 'רועה התרועעה

- "אוי אוי אוי. על זה ידו כל הדווים. האמירה שאמרת זו אמירה שנשמעת היום בכל מקום, ולהוותנו עד אלינו חדרה. אני אומר לא!! או אומר כן... כן, אפשר לקבוע טוב ורע באופן מוחלט! באופן שיבוא כל אדם הגון, כל אדם באשר הוא, בלא שום קשר להשקפה ולחינוך ויסקים שזו ההגדרה! ועל-פיה נקבע המוסר, הטוב והרע, ההגון והבלתי הגון, הראוי והלא ראוי. לא!! האמת האלהית לא תלויה בשום דבר, והיא אף לא נסתלקה מאיתנו עד כדי שרק יחיד סגולה חכמי התורה יוכלו להכיר בה! האמת האלהית חודרת ובוקעת בכל חלקי המציאות, בצורה כזו שאפילו כושי היוצא מהשבט שלו ביערות אפריקה יהיה מוכרח להכיר במחויבותו לטוב ורע אלו ולסדרים הנקבעים מהם!"

"אה... אני מבקש סליחה, נראה שאמרת משהו כל כך לא לעניין..."

"לא!! זו לא אשמתך... שמעתי גדולים ממך שסבורים כך. טוב שהעלית את הנקודה הזו כדי שנוכל להתברר בה! נקודת המוצא שצריכה להיות ברורה אצלנו היא, שלא יתכן שה' ימנע מאיתנו את האפשרות לדעת את רצונו, ובדאי שלא יעניש על התנהגות שלא יכולנו לדעת שאינה טובה."

"כמובן... לכן נתן לנו ה' את התורה! היא מלמדת אותנו מה טוב ומה רע! המצוות הן הטוב והעבירות הן הרע!"

אפשר לקבוע מה טוב ומה רע!

"נכון, אבל התורה עצמה מלמדת אותנו, שכבר לפני שניתנה התורה כבר היו בעולם ענייני טוב ורע! כבר בפרשת בראשית נאמר 'וירא ה' כי

"אם הזכרת את זה, אשאל דרך אגב, הרי במקרא מוזכרות ביחס להנהגת ה' גם מידות כמו כעס, נקימה וכדו', אם כן מדוע אכחשו לא מחשיבים גם אותן כהנהגות כשרות?"

- **"יש** להאריך בזה, אך זו תהיה יציאה מהענין שלנו. אומר בקיצור, אכן ישנם לה' גם הנהגות כאלו. אך הן אינן מוגדרות כ'דרכי ה'". דרכי ה' הם חנון ורחום וכו'. כלל דרך ה' הוא 'לעשות צדקה ומשפט'. לעיתים הדרך לעשיית הצדקה והמשפט דורשת גם הנהגה של דין, שגם היא אך ורק לטובה. זה החילוק. ונחזור לענין. נראה לי, שההגדרה שאמרנו יכולה לענות על כל שאלה בהגדרת מידה או מעשה כמוסרי או בלתי מוסרי. לעשות מעשה שבמהותו מהווה סתירה לקיום העולם - הוא מעשה רע במהותו, למרות שבמקרה זה יתכן והוא אינו פוגע בפועל בקיום העולם. כך, לדוגמה, 'דין פרוטה כדין מאה'. הגזול שווה פרוטה עשה מעשה שהוא רע במהותו, למרות שבפשטות לא 'הרס את העולם'. וכן הלאה.

"יפה."

"נטוי תמיד אל ההטבה האמיתית"

- **"בשני** מקומות במס"י מגדיר הרמח"ל את ענין המידות. האחד בהקדמה, והשני במידת הנקיות בתחילת ענין המידות. בהקדמה הוא אומר ממש את מה שאמרנו עכשיו. בגרסה המצויה, הנוסח מעט מורכב, ואולי לכן לא שמת לב שכל מה שאמרתי כבר קראת שם... אך במהדורה קמא, סדר ויכוה, נמצא נוסח מעט יותר מורחב ולכן יותר מבואר. אני מצטט: "השני, הוא ההליכה בדרכיו. ובכאן נכללות כל המידות אשר לאדם שראוי שינהג אותן על פי היושר והמוסר הנכון, ויקנה בעצמו הטובות, כגון הענווה, הרחמנות, הנדיבות וכיוצא בהן, וירחיק מעצמו הרעות כגון הגאווה, האכזריות, הכילות ודומיהן." וכאן הוא מניח בפנינו את ההגדרה: "וכבר כללו חכמים כלל גדול להבחין בו המידות, הטובות הן אם רעות, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם". כי לב האדם צריך שיהיה נטוי תמיד אל

הארץ פור התפוררה ארץ מוט התמוטטה ארץ'. (ישעיהו כד ט) על כן, כאשר נרצה להגדיר מידה וכל דבר אחר האם הוא בגדר 'טוב' או בגדר 'רע', עלינו לבחון האם במהותו הוא דבר המשלים ומתקן, או אם הוא דבר המשחית ומקלקל."

"יש לך ראייה שפירוש המילה 'טוב' הוא שלמות?"

- **"לא** מצאתי מקור שמוכיח שזה פירוש המילה בעצמה, ולכן אמרתי 'פירוש עניינו'. אך אם תתבונן תראה, שזה הולם את המושג בכל מקום. עד כדי כך, שהרמח"ל מגדיר את מציאותו המוכרח של ה' יתברך 'טוב שלם'. אם תעיין בפרק ב' בדרך ה', תראה שהרמח"ל משתמש בשתי המילים הללו לסירוגין, ממש כמילים נרדפות."

"אני שומע את ההגדרה, אך למעשה, כמו שאמרנו, גם מידות טובות עלולות לגרום לקלקול וגם מידות רעות יכולות להביא לתיקון!"

- **"נכון**. לכן אמרתי 'במהותו'. ניקח את הדוגמה אותה הבאת. אכזריות היא מידה רעה. יתכן שישנו מצב בו עלינו להשתמש במידה רעה זו לצורך תיקון העולם. אך זו לא המהות שלה."

"נו, ומה ילמד אותנו מה המהות של המידה?"

- **"זה** נראה לי פשוט. אפשר לעבור בין המידות ולראות. אכזריות עניינה זרות. ניכור. אותו הדבר קמצנות. אותו הדבר גאווה. וכן צרות העין, וכן רדיפת הכבוד. כולן מידות שבמהותן עומדת הדאגה האנוכית של האדם לעצמו בלא לשים לב להשלכות הסביבתיות. דבר כזה הוא הרס לעולם! כמו שאכן היה בדור המבול. שים לב, שהרמח"ל אינו מדבר על תאוות הגוף כמידה רעה! הוא אכן עוסק בה בהרחבה במדרגות הפרישות והטהרה, אך היא אינה מוגדרת כרעה, כי אינה משחיתה במהותה. לעומת זאת, המידות הטובות, כדוגמת הרחמים, הנדיבות והענווה, תורמות לחיזוק הקשר בין בני האדם, לעזרה לזולת ולאכפתיות לסביבה. ובקיצור, עניין ההטבה... ולכן עניין תיקון המידות נקרא הליכה בדרכי ה'!"

העולם. ואף אינה נשלטת על ידי השכל והדעת. מקורם הוא בסטרא אחרא, 'כולם כאחד סורי הגפן נכריה'. מה אתה אומר?"

"נפלא." נצטרך להבין בכל אחת מהמידות מה הנקודה שבה נראה שאינה הגיונית, ושהיא ענין של השחתה. אך אכן נראה לי, שההגדרות ישרות ונכונות."

- **"ברוך ה'.** תרצה לסכם?"

"כן." יצאנו מנקודת מוצא, שישנן מידות שהן רעות בהגדרה ומידות שהן טובות בהגדרה, למרות שגם לאלו וגם לאלו יכולות להיות בין תוצאות חיוביות ובין שליליות. ניסיתי להבין מדוע, ומה הוא המגדיר. הגדרת תחילה ש'טוב' פירושו השלמה ו'רע' פירושו קלקול והשחתה, ולכן כל דבר שבמהותו שייך לתיקון והשלמה - הרי הוא טוב בהגדרתו, למרות שעלול לצאת ממנו גם קלקול, וכל דבר שבמהותו שייך לפירוד והשחתה - יוגדר כ'רע' למרות שהוא יכול לשמש גם לתיקון והשלמה. הראית, שההגדרה הזו כתובה במס"י, כמדד להבחין בין טוב לרע. זהו?"

- **"בדרך אגב** עלה גם, שתיקון המידות ברמה הראשונית שייך לא רק לנו, אלא גם לכל אדם בעולם, ואף ניתן לשכנע כל אדם באשר הוא במוחלטות ההגדרה, וממילא במחויבות המוסרית אליה."

"ויפי." יישר כוח! בפעם הבאה נתחיל בהתבוננות במידות עצמן? נראה כיצד הן נובעות מהתבונה השגויה בה עסקנו?"

- **"אם ירצה ה',** ואם זה מה שתרצה באותו הזמן..."

"מצויין." יישר כח!"

- **"יישר כח לך,** שואל כענין. כל טוב!"

ההטבה האמיתית והיא מה שתולדותיה חיזוק התורה ותיקון אחרות המדינות. זו ההגדרה. מה שמחזק את התורה, שכמו שאמרת היא הטוב האמיתי, ומלבד זאת צריך שהדבר יהיה חיזוק לתיקון העולם והחברה."

"אכן תוספת חשובה... מעניין שבנוסח הזה לא מוזכר מה הוא חנון אף אתה וכו'. אולי זה חיזוק למה שאמרת, שאלו דברים שיש להם מקום לכל בני האדם, גם קודם שניתנה תורה. ומה ההגדרה הנוספת?"

- **"יש מקום לומר,** שישנן גם רמות שונות בתיקון ויישור המידות. הבסיס - לא

להיות רע, מושחת ומשחית - שייך גם ללא מצוות ההליכה בדרכי ה', שכוללת גם לפני משורת הדין, אלא פשוט לא להיות חיה רעה, לא להיות 'מזיק'. ועל גביה ישנה גם הקומה של תיקון המידות הייחודי לנו, עם ה' ההולכים בדרכיו, להיות ברמה גבוהה יותר של 'חנון ורחום, רב חסד' וכו', ברמה של חסידות שמעל לקומת הנקיות. וההגדרה השניה שהרמח"ל מביא אף מחזקת את הצד הזה. "הן כל אלה מידות רעות, אשר רעתם ניכרת ומפורסמת, אין צריך לה ראיות, כי הנה רעות בעצמן ורעות בתולדותיהן, כי כולן חוץ משורת השכל והחכמה, וכל אחת כדאי לעצמה להביא את האדם אל עבירות חמורות." יש כאן כמה נקודות. א - רעות בעצמן, כלומר הן עניני חסרון וקלקול בעצם, שמקורם הוא היצר הרע המושחת והמשחית, המבקש להמית את האדם. ב - רעות בתולדותיהן, כלומר הן יוצרות השחתה וקלקול, כמו שאמרנו, שהעולם אינו יכול להתקיים אילו היו כולם נוהגים באופן הזה, ג - מביאות את האדם לעבור על דברי התורה. וכאן נוספת הגדרה, שהיא גם סימן היכר וגם סיבה. שכולן 'חוץ משורת השכל והחכמה'. כלומר, אין צידוק הגיוני לקיומן, וגם ההתנהגות היוצאת מהן אינה מכוונת למטרה הגיונית ומוצדקת של תיקון

בכו חבכה בלילה

בליל תשעה באב נתכנס כולנו - כל אבלי ציון
- לבנות על חורבנו ביתנו במקום הקרוב ביותר
לקודש הקדשים - החרב - ב'שער הכותנה'

מעריב. 21:15

מגילת איכה ואחריה קינות. 21:30

דברי נהי ובכי מאחד הרבנים שליט"א על הר ציון ששמים. 22:20

קריאת מגילת איכה פעם נוספת. 22:40

דברי געגוע לבית רחיינו העלוב. 23:15

אליך ידידנו, קורא הגיליון

אתה כבר מכיר את קדושת ציון כחוד החנית של המהפכה התודעתית בציבור החרדים לדבר ה' למען ארץ ישראל, בצורתה הראויה - דרישת ציון על טהרת הקודש. כעת, בשליחותכם, אנו מבססים את מערך ההפצה ומתרחבים גם לחו"ל, להחדיר גם שם את המסרים שאתה מזדהה איתם.

[3] פטרון ביכ"ו נקודת הפצה - 34 ש"ע (עלות הדפסה ומשלוח של 10 גיליונות)

[2] שותף - 85 ש"ע לחודש (עלות הדפסה ומשלוח של 25 גיליונות)

[1] שותף בכיר - 170 ש"ע לחודש (עלות הדפסה ומשלוח של 50 גיליונות)

[3] באמצעות פניה ל-

053-3191618

או במייל yberman613@gmail.com

[2] באמצעות כרטיס אשראי

דרך 'נדרים פלוס'

[1] באמצעות העברה בנקאית

לחשבון עמותת קדושת ציון. בנק: 20 (מזרחי) סניף: 459 (העיר העתיקה) חשבון: 109491

השותפים בכל המסלולים שימסרו לנו את כתובתם יקבלו בע"ה את הגיליון ישירות לביתם

קדושת ציון פועלים בשליחותכם! לשתופות 053-3191618 yberman613@gmail.com